

آلا مو

ڈاکٹر فضل خالق

بلوچی اکیڈمی

عدالت روڈ کوئٹہ

www.balochiacademy.org

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ درائیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بیدے بلوچی اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چھاپ کت نہ کنت۔

آلامو

(فوک)

ڈاکٹر فضل خالق

2021

ISBN # 978-969-680-135-1

نہاد: =/150 کلدار

بلوچی اکیڈمی ۽ اے کتاب میراث پر ننگ پر لیس کراچی ۽ چھاپ کناسینگ ۽ شنگ کتگ۔

آلامو

ناحد ادریاء تہا دُور روت ۽ ھمودا وتی ماھوراں تنگر کنت ۽ پدا لوگ ۽ کیت۔ دومی سُھب
 ۽ وتی ماھورانی شوہاز ۽ روت۔ ھاما ماھوراں کہ لگو نہ بستگ، پہ آسانی ۽ ھمود ۽ رسگ ۽
 سربونگ ۽ واسطہ وتی ماھوراں یک مزن ۽ نہ بڈو کیں چیزے بند انت۔ ھے مزنیں
 نہ بڈو کیں چیز ۽ را ”آلامو“ گو ش انت۔ اے چہ باز دُور ۽ گندگ بیت۔

نامدات

ہماہانی نامء کہ تاں اے وہدء وتی کوہنیں لبزانک ء مڈی اش پہاز تگ انت

لڑ

vi	لہتیں گپ..... ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ
x	دز بندی ء
1	"بتلگ انت سنج" ءتہے گپ ءکے دگہ۔۔۔
6	امبا۔۔۔ مئے مڈی
16	اہم تریں کردار۔۔ امباہی
19	شانقی (امبا) چہ پٹ ء پول ء
27	شانقی (امبا) ءگیشواری
29	نمونہ (دریں شانقی / امبا)
40	امبا ءبہر ءبانگ
56	بلوچ بندن ءیک برے
58	یک نازر کیں فرقے
62	امبا: دیمرنی ءجیرہ
65	امبا
168	آسری گپ
172	شوندات

لہتیں گپ

گوں ساز ءِ زمیل ءِ رد بندی در شان ءِ بلوچ ءِ کوہن ءِ بنداتی نزکی ءِ ہم
گرنچی ءِ کہ ایشی ءِ جوان تریں درور بلوچ ءِ کوہنیں شاعری ءِ کوہنیں شاعری ءِ جتا جتا
نیں تہر انت، بلوچ ءِ تب ءِ کیفیت ہماوڑ ءِ ہر چون بوتگ ہما تہمیں درانگازی رنگ ءِ
داب ہم سازگ بوتگ، ہما تہمیں تہر ہم ہینگ بوتگ۔

بلوچ ءِ گوں کوہنیں شاعری ءِ وتی ہل ءِ واہگ ءِ جزبہ ءِ باہند کما تگ ءِ
در شان تگ انت کہ اے ہل ءِ باہند زگر ءِ تحکیں بوتگ انت، بے تماہیں جزبہ ءِ واہگ
بوتگ انت، اے زگریں، تحکیں، بے ریاء بے تمنیں باہند چہ دل ءِ جبین ءِ چست
بوتگ انت۔ ارواح ءِ شیرگ ءِ شیر کنی ءِ گوں اشاں رُست ءِ ردوم زرتگ ءِ ہمے سبب
انت کہ اے گوں دودمان ءِ روایتاں بندوک انت ءِ روتگ اش زمین ءِ چیر ءِ انت۔
بلوچ پہ شانے، پہ دابے، پہ نازے، پہ ٹہلے اشاں وتی کنت ءِ اشانی واہندی ءِ وتی "چوڑ"
ءِ یک کنت۔

کوہنیں شاعری ءِ ساچوک ءِ پر بندوک لس مردم بوتگ انت، دیہی ءِ گلگی
ءِ روایتی چاگرد پہ کوہنیں شاعری ءِ مرز تگیں زمین ءِ کار ءِ دنت، شہری زند ءِ شہری
زند ءِ داب کوہنیں شاعری ءِ نہ وڑ انت، ہمیشکہ شہرانی تہا نندوک ءِ جاہ منندیں مردم
چہ وتی روتگاں سدان انت۔ چہ وتی روتگاں سدگ کوہنیں شاعری ءِ و تاوان بار
کنت کہ کنت یلتے بنی آدم ءِ جند ہم وتی پجار ءِ گار کنت، پرچا کہ اے ایوک ءِ لبزانی

کما ہگ ۽ رد ۽ بند دیگ ۽ نام نہ انت یا اے ایوک ۽ لس مردمانی انچائیں درشانی ۽ نہ انت چہ ہمیشاں راجے ۽ اجتماعی زانشت Collective Wisdom ۽ از می درشانی Artistic Expression ظاہر ۽ پیدا اور بیت۔

سیاسی ۽ معاشی جاورانی بدل بوئنگ ۽ ٹیکنالوجی ۽ ہمو و چیکیں دیروی ۽ مئے زند ۽ بازیں تکاں کہ وتی سان ۽ اثر دور داتگ، اے اثر مئے کو نہیں شاعری ۽ سراہم کپتنگ ۽ کو نہیں شاعری ۽ تہا امباء تہر ہم چہ اے بدلی سدلیاں نہ رکیتنگ۔ اے بدلی از می ۽ درشان ۽ رنگ ۽ تنیگتہ نہ کپتنگ انت بلئے لبزیات ۽ بُن گپ ۽ رد اے بدلی تچک ۽ گندگ ۽ مارگ بنت، نوں اے چارگ ۽ تپاسگی انت کہ:

لبزیات ۽ بُن گپی بدلیانی یک تسلسلے بیت کہ اے تسلسل ۽ گوں سبباں گیشنگ ۽ رد GAP ۽ ہست انت۔

دومی جبرایش کہ اے شعر پہ حوالہ آرگ بنت یا کہ پوکار اشاں چہ مردماں اش کن انت، اے نوکیں ورژن انت، کو نہیں ورژن ۽ تانوکیں ورژن ۽ سر بوئنگ ۽ سفر ۽ نیامی ہند اندیم انت، اے جاور مئے کو نہیں شاعری ۽ سر جمیں تہرانی انت۔ ہمے نیامی ہند ۽ اندیمی اگاں چہ اندیمی ۽ کشگ بہ بیت، بلوچی کو نہیں شعرانی اے ورژن کہ انوں ہست انت، اے شر تریں رنگے زور انت۔

کو نہیں شاعری ۽ پوگ ۽ تپاسگ ۽ سے چار جبر کہ مردم ۽ دیما کا انت، آایش انت:

اولی ایش کہ بلوچ ۽ چاگرد قبائلی ۽ تنکی جہل برزاں ابید ہم لبرلیں (Libral) چاگردے بوتگ کہ آئی ۽ چاگرد ۽ سگ ۽ اوپار، خاطر ۽ لحاظ داری، شرف ۽ عزت ۽ ہمراہی ۽ دگہ قوم ۽ راجانی دگہ سگ ۽ عقیدہانی، دگہ زبان ۽ دودمانانی شرف ۽ عزتے بوتگ۔

دومی ایش انت کہ بلوچ ء زمیل ء شریں ء پکانیں نزکی ء بوتگ، زمیل
آئی ء ہمک ساعت ء دمان، آئی ء ہمک تیمیں حُب واهگاں ہوار بوتگ ہمیشکہ عطا شاد ء
گوشتگ ات کہ بلوچ ء پیداشت ء بگرتا مرگ ء ساز ء زمیل گوں آئی ء بندوک
انت۔

سیمی ایش کہ بلوچ چاگرد اجتماعی رنگ ء تخلیقی چاگردے کہ اے عمل
(تخلیق ء) زند ء ہمک تک ء مردم ہوار ء ہم گرنج بوتگ انت، چے کسان، چے
مزن، چے جنیں آدم، چے مردیں آدم، چے تبکی ء ستنکی فرق ء تفاوت، گلان ء
کیں پیادرشان ء دزانگاز ء موہ ء موقع رسیدگ۔

چارمی جبرایش کہ بلوچ وتی ساعت ء دماناں وش ء شات کنگ ء ازم ء ہنر
ء زانت ء سر پد انت، مشکولی ء مسکرائی ء ابید بلوچ گزان ء سنگینیں درشان ء ہنر ء ہم
بلد انت۔ ہمے سبب انت کہ بلوچ ء وتی شخصیتی بالاد یا گڑا وتی زند ء کساس
سر جمیں تک ء پہنات گوں کوہنیں شاعری ء چاگرد کتگ انت۔

بلوچی زبان ء پولکاری ء تھا "الامو" جوانیں گیشی ء کہ گوں وتی اے
نمیرانیں جہد ء ڈاکٹر فضل خالق ء یک نیمگے بلوچی لبزانک ء رامزنیں گنج ء مڈی ء
بکشاتگ تہ دومی نیمگ ء پھولکاراں پولگ ء سیمسر شاہیگان ترکتگ، پرچے کہ تحقیق ء
لوٹ ہمیش انت کہ انچیں کارے بہ کن کہ چد ء پیش کس ء نہ کتگ ء "الامو"
انچیں کارے۔ مردمانی ڈوبر ء یادداشتانی تھا محفوظیں اے شعر (امبا) اگاں ڈاکٹر
صاحب ء دیماہ آرتین انت بگندے دہ بیست سالاں پد اشانی مزنیں بہرے گار ء
بیگواہ بوتگ ات یا گڈا دنز ء مجانی تھا اندیم بوتگ ات انت کہ اشانی درجنگ
ء مزنیں جکانسری ء پکار بوتگ ات۔

چہ "بتلگ انت سنج" ء چاپ ء پیش "امبا" ء شعری درور پہ دوائے نہ گواہیت ء نیکہ اے تہر ء بابت ء معلوم داری ء سرپدی دیگ ء گچنے (کتابی رنگ ء) ہست ات، ہر دیں نبشتہ کار ء پولکاراں جاگے حوالہ دیگ ء حاجت بوت تہ نبشتہ کاراں نوکیں شاعرانی ہے گوئیں پر بستگیں شعران چے ء سک کم معلوم داری ء گوں وتی کار ٹپائینگ ات ء ہے سبب ات کہ "امبا" ء بلوچی کوہنیں شاعری ء تہرانی تہا تہری بالادجوڑ نہ بوتگ ات بلئے ڈاکٹر صاحب ء "بتلگ انت سنج" ء پولکارانی اے کار آسان کرت کہ اے کتاب ء تہا اولی رندا "امبا" پولگ ء دیما آرگ بوتگ ات۔ انچو کہ نبشتہ کار ء خاص پولکار وتی کاراں چے ایمن ء دل یکیم نہ بنت ہے جاور ڈاکٹر صاحب نیگ ات۔ کوہنیں شاعری ء اے تہر ء راسرجمی ء تہری بالادے دیگی ات ء "الامو" امبا ء تہری بالادے سرجمی ء سوب مندیں جہدے، نوں پولکار ء پشت پکتگیں کار ہما امباہانی پولگ انت کہ آسنگاں محفوظ انت ء دنز ء مجاں اندیم انت۔

پولکاری ء جہت ء دگہ کارے ء ہم سک بستار ء ارزشت دیگ بیت آدمیہ دیگی مطالعہ Comparative Study انت کہ اے کتاب ء تہا ڈاکٹر صاحب ء اے تک ء ہم شریں دلگوشے داتگ، پولکار زان انت کہ کوہنیں شاعری ء ایوک ء یک تہرے ء بابت ء اے کساس ء کار آسانیں کارے نہ انت، پہ ایٹی مزنیں جہد ء ہمتے پکار انت، مزنیں وانگ ء زانتے پکار انت ہمیشہ اے پڑے (تحقیق ء) آہگ ء مردم لپرزگ بنت بلئے ڈاکٹر صاحب ء پیسر ء پولکاری جہد بہ بنت یا "الامو" بہ بیت اے کلیں کار ڈاکٹر صاحب ء پولکاری جہت ء "سند" دینت۔

پروفیسر ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ

(کچ)

دز بندی ءے

اے نبشتانک (وتی ء در آمدی) امباہانی بابت ء کہ منی دیم ء گوشتگ انت، ایشانی رد ء امباء بنداتی ء واسطہ د لجمیں گپے دیم ء آرگ نہ بوتگ بلکیں بازیں نبشتانکاں بازیں دورانی نام گرگ بوتگ۔ لہتین و اے خیال ء در شان کنت کہ ایشی بندات چار دہمی صدی ء بوتگ، پدا لہتیں پانزدہمی ء انگت لہتیں شانزدہمی صدی ء گپ ء جنت۔ البت اے گپ ء سراگیشتریں ہم پٹی ء ہست کہ ہژدہ صد ء رند ایشی د لجمیں ساچانیں دورے بندات بیت بزاں 1820-1860ء، ایشی زریں دوریا تنگہیں باریگ گوشتگ بوت کنت۔ چد ء پدا ایشی زوال ہما و ہداں بندات بوتگ بنگیج بیت کہ انسانی دستانی زور ء بدل ء مشیناں وتی کرد پیش داراں گت بزاں نوکیں باریگ ء مشین ء ٹیکنالوجی ء اے دگہ آسراتیاں کہ ہر جا ہے وت ء رار سینت اودا انسان ء زور جنگ ء کار ایر ماد گشت۔ انسانی زور ء کار ہمنکہ کہ کم بوت گڈ اد ریاوردی کارانی و ہستہ انسان (دریاورد) ء کساس ہم کم بوہان بوت بزاں مز نیں بوجیگانی کار دار کم بوت انت۔

مردم کہ گیش بیت ہو ر ء یکجاہ بنت، ہو ری ء نند ء پادا کن انت۔ گپ ء ہنر کاری رہند دیم ء کاینت چیا کہ ہر یکے چہ دگہ دگہ جاگہاں کئیت ء ہر یکے ء را

تجربہء مشاہدہاں ابیدوتی دگی کلچرء گوں ہم بندیء ہم گزرنچی ہم ہمراہ بیت۔ گڈا اے
 پیمء بازیں چیزانی سرا یکے دومیء اثرات ظاہر بنت۔ ہر یکے دومیء سراوتی گوناپ
 ء ساہگء دور دنت۔ ہر یکے چہ دومیء شعوریء لاشعوری صورت ء رنگ زوریت
 بزاں دگہ دگہ کلچرانی مردم وتی جندء کارء پچیء یکے دومیء را اثرء رنگ دیان کن
 انت ء اے فطری گپے۔ غلامانی کاروبار، کرپاس ء بے ء شر، زندء اے دگہ لوٹانی باپار
 -- اے دُرست دنیا ء دیم ء بوتگ انت ء ہنچو مئے راج ہم ہے دنیا
 ء بوتگ ء ہنچیں جبر حالاں گون کپتگ ء ہوار گشتگ۔ مئے مردمان نہ تہناپہ وتی لوٹ
 ء پکاراں بلکیں پہ دنیا ء لوٹ ء پکاراں ہم و ہدے تڑء گرد کتگ گڈا آگوں بازیں زبان
 ، راج، کلچر اں دی بی بوتگ۔ اے پیم ء نہ زاناں کہ آہاں دنیا ء را اثر داتگ یانہ بلئے بلوچ
 ء تب ہمیش انت کہ وت زوت اثر زوریت۔ خیر، اے گپ من انچو جت بلئے ایشی
 واسطہ دلجمیں پٹ ء پولے لوٹیت۔

امبا ء تعلقداری گوں دریا، دریا ورد ء دریا وردی ء انت پیشکا منی دل ء
 ہر جاہے ء کہ دریا ہست، اودا دریا ورد بیت ء دریا وردی ہم بیت۔ دریا وردی ء،
 زمبل کٹی ء کارء، زور ء زکت پکار بیت۔ گڈا یکے دومیء کمک الم ء لوٹگ بیت چیا
 مروچی مائیں ء باند اشمائے "ء گوشتن ء حساب ء گیشتر مردمانی ہواری ء پداکار ء را
 "کنگ" ء ہاترا رپک سازی، انچیں "امبا" ء ڈولیں صنف ودی کنت ء کار ء کار،
 دلگوشی ء دلگوشی ء چاڑ ء چاڑ۔ امبا وتی دزو شم ء مہ کنت چوں بہ کنت۔ جاہے امبا
 ء را Shantey، جاہے Chantey ء جاہے Shanty گوشتگ بوتگ ء دگہ زبان
 پولگ بہ بنت بگندے دگہ نامے دیم ء بنیت۔ بزاں ہمک راج ء وتی زبان، وتی
 زمین ء وتی راج ء تب ء حساب ء آرانام داتگ۔ ایشانی تہا بزاں امباہانی تہاوش و ش
 ء کسان کسانیں یا مزنین بدلی اتلگ، چیا کہ اے و ہما ہمک راج ء جیڑہ انت کہ

چو مئے پیم ء زندگ انت۔ بزاں آہانی لبزانک ء گیشتریں بہرے سرزبانی یا ORAL بیت۔ جغرافیائی حد ء ہیل ءے مزن بنت، راج ناواندگ بیت، لبزانک ءے نبشتہ ء تہانہ بیت، گڈا اے الٰہی حبرے بیت کہ یکیں Version نہ بلکیں بازیں بہ بیت (مئے گوراپٹ ء پول نہ بوتگ) بلئے جیڑگ ء گپ ایش انت کہ اے وکے "تہاری" ء دؤر ء گپ انت، مرچی دنیا روژناہ تر بوتگ۔ مرچیگیں ء زکیں جاوراں فرقے ہست، مرچی بایدیں کہ گیشتر کار بوتیں بلئے یک حسابے پہ ما جاور گنتر انت۔ جغرافیہ ٹکرائی تہا بہر ء بانگ انت، زبان وانینگ بوتگ ء نہ انت ء آئی سرادگہ "آپت" گوں وتی نیشاں نازل انت۔ سیاست سست ء سید انت ء سرپرستی ء ہر کس تجیت۔ زردار چہ راجی زانت ء سرپدی ء زبہر انت۔ بے وسیلہ بلئے پہ کار ء تیاریں مردمانی واسطہ و ہد ء پیشانی کر چک انت۔ اے پیم ء و منی کتاب ء الم ء "مرگ" نبشتگ۔

مئے گورامباکدی اتلگ ء آئی شاہ ء چوڑچوں جتگ؟ الم ء پکاہیں گے کنگ نہ بیت البت چہ ہما و ہد ء مئے رابطہ (دریا ء دریاوردی حوالہ ء) گوں دری مردماں بوتگ بزاں مئے مردم ہم پہ بے ء شر ء در ء شتگ انت ء در ء مردم ادا اتلگ انت، گڈا ایشی وتی پیشداری کتگ۔ گمانی ء و گمان ء گپے بلئے کئے دلم تریں حبرے۔ چارگ ء ہاترا اے گپ بیچار کنگ لوٹیت کہ مئے مردم کجا کجاشتگ انت ء کجا کجا چے مردم مئے گورامباکدی اتلگ انت؟

انگریزانی جم کتگیں دگی تفصیلات مزنیں بستارے دار انت۔ مکران ء گریٹر ہماہانی جم کتگیں انت۔ آئی حساب ء مار کو پولو سیز دہمی صدی ء آخر ء اے دگ ء اتلگ ء آئی ء تصدیق کتگ کہ بلوچانی بندناں باپاری بے ء شر بوتگ ء انت۔ اے پیم ء و ہدے شر تریں چار ء بیچارے دیم ء ایر کنگ بہ بیت گڈا

تُرکش، عرب ء افریقہ ء گیشتریں د مگ مئے مردمانی "پادرہ" بوتگ انت۔ گوادر ء
 پسنی، باہو، دشتیاری، بمپور، سونمیاںی ء پدارند ترا جیونی ہم اے باپار ء بنجاہ بوتگ انت۔
 حشکلیں ماہیگ (واد کتگیں / زرشود) بازیں دمگاں شتگ بلئے گیشتر مالا
 بار، بمبئی، کراچی ء زنگبار ء شتگ۔ پاگاس بلوچانی ورگی ماہیگ نہ انت، آئی بہاء شتریں
 بنجاہ زنگبار بوتگ۔ ہے پیم ء چین ہم پاگاس ء بہاء حساب ء شریدارے بوتگ۔ مالا
 باریان ء گلو دوست بوتگ۔ وہدیکہ کولبو ء پشک شتگ۔ مدراس، بنگال، برما، ہانگ کانگ
 سری لنکا، اے دمگاں ہم مئے مردمانی باپاری سر ء پُر بوتگ انت۔

تاکدیم 41 ء شازیہ جعفر، وتی کتاب "بلوچستان اور برطانوی سامراج"
 (فلشن ہاؤس لاہور، 2016) ء تھا آچہبار ء بدن ء افریقی، ایشیائی ء یورپی
 ملکاں گوں باپار ء گپ ء جنت۔

وہدیکہ واجہ مولائی شیدائی "سر زمین بلوچ" ء تھا مصر ء یمن ء گوں باپار ء
 ہم گپ ء جنت ء تیز بدن ء نامداری ء گیر کاریت۔ ہے پیم ء "تاریخ بلوچستان"
 (بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ 2007 ء) تاکدیم 800 ء واجہ ملک محمد سعید دہوار ہے گپانی
 منوگر انت۔ بزاں نوں اے گپ یک ڈولے ء متگی انت کہ سیز دہمی صدی ء چہ
 اے د مگ باپار ء بنجاہے بوتگ ء روگ ء آہگ باز بوتگ۔ نوں وہدیکہ ہے بوجیگانی
 سراروگ، آگ ء باپار بیت گڈبزاں دنیا ء گوں رابطہ شریں وڑے ء بوتگ۔
 چوش بوت کنت کہ ہے "رابطہاں" آباء واسطہ زمین ہموار کتگ کہ دیم ء اتلگ۔
 آمباچہ ہماںگو اتلگ یا مئے وتی زمین ء پیدا شت انت، شکل ء درو شم ء ہے بوتگ یا
 نوں بدلیتگیں پیہے ء انت، اے انچو سٹی گپے ء حساب ء کنگ نہ بیت بلئے
 نوں ء پدا ہرچ شکل ء کہ منی کرا جاہ کتگ ء، منی لبزانک ء کوہنیں لبزانک ء
 مڈی ء نمیرانیں بہرے ء منی زمین ء و شبو آئی ء ہمک رگ ء بند ء مان انت، آئی

موادانی تھا منی راج ہر رنگ ء موجود انت۔ بیا کے ہما جاہاں سئیل کنیں کہ مئے
امباہانی تھا آہانی ذکر ہست انت چوش کہ:

بدن مسیر آنت،

ملیسیں کلکتہ

پیداک انت مسیر آ والا

رنگون ء نول انت

کانگاں زنگباری زباد مُشتک

ملیساری کوش ء مشکتی مزداک ء گپ بوتگ ء بوتگ بلئے بمبئی، کراچی،
بنگال۔۔۔ ایشانی ذکر ہم مئے فوک Folk ء تھاہست کہ ہست ء اے گپ تچک
ء الم انت کہ "Folk گوں وتی سادگی ء ریچ ء راجے ء تاریخی ء چاگردی بدلیانی
ریکارڈے ء ابید آئی ربیدگی بنیاتی گام پہ گام مرحلہ وارد میرئی انت ہم۔"

ماکہ جہان ء اے دور ء زندگیں گڈانہ تہنا وسیلہ ء رہند بازینے ہست
انت بلکیں اے دور ء زانت ء سرپدی ہم وتی PEAK ء انت بلئے قول ء واجہ عطا

چمے بہ بیت پہ گندگ ء
گوشے بہ بیت پہ اُشنگ

منی دز بندی ایش انت کہ پہ مئے کو نہیں لبز انک ء آنوں و شیں و ہدے نہ
 انت (اے بابت ء دیمتر امن لہنتیں گپ ء خیال دیم ء کاراں) دور ء و ہد ہر پیم دیم
 ء روان کنت آچہ مئے دست رس ء دور تر بوہان بنت۔ ایشی پہاز کاری ء ادارہ بے ہرج
 انت۔ وتی سیاسی وازداراں بیگار بہ کن انت۔ وتی گچینی مردماں میار بہ لڈ انت کہ ہر
 چیزے بوت کنت، بہ کن انت چریشی سر کہ ہرچی گار ء بیگواہ بہ بیت، ہر کسی ہر
 حسابے کہ دست بہ رسیت، اے کار ء بہ کنت تانکہ چیزے نہ چیزے چہ و ہد ء
 زور اکیاں بہ رگیت ء مئے راجی مڈی گیش ء چے گیش بہ بیت کہ اے و پماد رستاں
 وتی پچار ء آدینک انت۔

ڈاکٹر فضل خالق (کچ)

جنوری 2020

"بتلگ انت سنج" ء تہے گپ ء کتے دگہ۔۔۔

امبا جنوک ء الہان کنگ ء معنا ہمیش انت کہ آمر دمانی چاڑ ء پاد بہ کنت تنکہ زور ء جنگ ء کار شری ء بہ بیت۔ جاہے دمتوس بنت یا گیشتر زور جنا مینگی بہ بیت گڈا امبا جنوک ہمار دہم ء امباہے، تیزیں امباہے الہان کنت تانکہ مردمانی چاڑ ء ہل ایر ماد مہ بیت۔

"امبا" تو گوشت کن ءے یک جارے، یک دعوتے پہ کار ء واسطہ ء اے کار ٹیکنیکل انت یا ہنر ء کار انت۔ ہر کسی ء ہر وسی کارے نہ انت۔ پریشی واسطہ ہما مردم لوٹیت کہ آدریاوردے بہ بیت ء وتی کارانی "در پتر ء مان پتر" ء بہ زانت۔ کار ء واسطہ باز مردم کہ بیت گڈا الم ء پلسہ ء دیوک ہم بیت بزاں

Call and Response ء حساب ء۔ پمشکہ اے خیال ء جند و ہچ بوت نہ کنت کہ امبا ابید جوابی ء یا Response دیوکے ء بہ بیت چیا کہ امبا جنوک ء تو ار Call انت۔ ستر کہ گوشتگیں لہتیں کتاباں لہتیں سوت گوٹگیں پر بندان ء امبا گوشگ بوتگ بلے منی دل ء آوداں آہانی دیم ء امبا ء یک سرجم ء بر جمیں توسپ ء پچارے نہ بوتگ پمشکا آہاں سہ وارنگ ء آہاں چہ رد سر پدی ء اے نام داتگ۔ بلے نوں پہ امبا ء لہتیں نبشتانک کہ دیم ء اتلگ، کتے شر تریں خیالے دیم ء کیت ء اے سلسلہ ء را بر جاہ بوتگ لوٹیت۔ چیا کہ یکے و نوکیں ٹیکنالوجی ء اثرات وت ء را پیشد اران انت ء پدا مے چاگرد ء را نگیک ء نہ وشیں مذہبی پگر

ء حلالاں انچو جاگہ کنگ کہ لہنتیں امبا جنو کاں وتی ہے راجی کاریل داتگ ء دست کش بوتگ انت کہ مذہب نہ مٹت، چریشی مزنین تاوانے رستگ۔ اے تاوان ء را کمتر کنگ ء یک وسیلہ ء ہے بوت کنت کہ بلوچ بدن ء کوہنیں پر بندانی اے ربیدگی مڈی ریکارڈ ء تہا بیا انت، آڈیو، ویڈیو ء پرنٹ ء۔

منی واہگ بیت کہ امباہانی بابت ء "بتلگ انت سنخ" ء تہا من کئے گپ ء جبرہا وہد ء حساب ء، دیم ء آورنگ، آہاں پدا گیر بیاراں (گوں باز کسان ء سبکیں بدلی ءے)۔

بلوچ چاگرد ء را اجتماعیت ء گوناپاں اثرزوریں باز مردمانی ہو ریں جہدانی بروردے گوشتگ بہ بیت، گڈارد نہ بیت، مئے چاگرد ء گیشتریں دودانی تہا یکے دومی ء را کمک ء رنگ ہر وہد رستگ۔ کچج ء برے وہدے تلام شنگ ء گپ بوتگ گڈا میتگ میتگ ء نیام ء مقابلہ ء ماحولے ودی کنگ بوتگ۔ بچار ء حشرکاری ء دگہ بازیں انچیں ہموچی زند ء بازیں دودانت کہ یکے دومی ء کمک ء مدت ء واسطہ ہر کس اوشاتنگ کہ آئی ء واسطہ آساری ء اوشاتنگ ات۔ انچیں اجتماعیت ء عکس ء رنگے مارا امباہم پیش داریت۔

امباچو صفت ء وڑاروانیں لبزانی آہنگے ء گوشتگ بیت۔ ابیدپسہ دیوک یا جوابی ء امبا ء حیاں ہم بوت نہ کنت۔ ایشی واسطہ الہی انت کہ مردمانی انچیں ٹولی ءے بہ بیت کہ آنہ تہنا بلوچ چاگرد ء سیادی بہ کنت بلکیں چہ تیاب گوری زانت ء سرپدی ء ابید "کار" ء ہم سرپد بہ بیت۔ اے نہ تہنا آئی ء گوں آئی کار ء بلکیں تیاب گور ء مہر ء دیم ء کاریت ء بلکیں انچیں درور ء مثالے کہ سکین دنت کہ "ہر یکے چہ دومی ء کمک ء وتی کار ء بہ کنت"۔ اے پیم ء زندگی ء گر ء کشانی دیم ء دارگ ء ہما اجتماعی ارواہ ء پیش داریت کہ مئے چاگردی زند ء نمیرانیں

بہرے۔ اے یک گورے شنگیں زورء راہورء یکجا کنگ ء عملی نقشے تہ دومی نیمگ ء یک درونت ء سبقتے کہ "یکجا ہی ء ہوری چے چے کارکت کنت"۔ چوش ہم بوت کنت کہ اے مردمان ء پے وشئی ء وشدلی ہور کنگ ء ہوار گیجگ ء پچی ء وہد ء تیلینگ ء شتریں نیمونے بہ بیت۔ (بلئے اے ہوائی گئے)

گیشتریں امباہانی تہا جوابی وتی گوشتگیں یگیں فقرہ ء گوشتیت بزاں ہما لبزانی تکرار ء کنت۔ امبا ء تہا بازیں انچیں لبزکانت کہ یاو آہان ء معنائیت یا بلوچی ء لبزنہ انت یا بلکیں پے ردہم Rhythm ء بروبر کنگ ء گوشتگ بوتگ انت یا بلکیں چہ دُور ء ذرا جیں دگے چو کہ افریقہ، انڈیا یا بنگال ء سری لنکا ء دگے ملکہ ء اتلگ انت، چیا کہ گوں اے ملاں ء دگے بازیں دمگاں مئے مہلوک ء نزیکی، رپتن آمدن بوتگ ء انگت ہست انت۔ سرجمیں گپ گوں من بہ گندئے نہ گیشیتگ ء پے من اے مشکے کہ من آراگیشیت بہ کناں البت راہ پچ انت، دگہ واجہ کارے انچیں جہدے بہ کنت ء مارمنت وار بہ کنت۔

اے امبا کہ منی دیم ء گوشتگ انت کہ ایشانی تہانہ تہنا ملافاصل ء پر بندانی نگرمان انت بلکیں دگہ کوہنیں Folk پر بندانی ہم بہر ء نگرمان۔ بازیں جاہاں علامتی درشناں ابید من چو ہم ماریتگ کہ چو مئے آدگہ شاعری ء خاص کلاسیکل شاعری ء وڑا امباہانی ہم بازیں دگی یا علاقائی ورژن بلکیں بہ بیت۔ یا ہما دگ ء نندوکیں ہمے زانت ء سرپدی ء سنگت ء دوزواہ اے پڑے چیزے جہد بہ کن انت۔ اے دُستیں گپاں ابید اے گپ بلئے گیشیتگ کہ کہ امبا کسان کسانیں ء سادگیں جملہ ء لبزانی تہا گوں ردہم Rhytham ء وش تواری، برزتواری (ء کش ء کسے ء کسے دگہ گوئگیں زوریں چہیہالے جنگ بزاں چاڑ ء پاد کنگ ء) گوشتگ بیت۔ ایشی تعلق داری چو کہ پہک ء پہک گوں تیاب گور ء انت،

بازیں شے ء از باب، مُرگ ء ماہیگ یازر ء کیفیت ایثی تھاگندگ بنت۔ اے ہما
اور یجنٹلی Originality ء پیش داریت کہ فوک یا کوہنیں پر بندانی گچینی رنگ
بیت۔ شے ء از باب، مُرگ ء ماہیگان، ماہور ء بوجیگانی تہراں ابید مید ٹولی ء ہرجاہ
کہ سفر کتگ، گشتگ ء سنیل کتگ، آہانی ذکر ہم امباہانی تھا کیت۔

نوں اگاں ماوتی گپیاں نژ آران ء آسرے ء بہ رساں گڈاپہ امباء واسطہ
تیاب ء دپ یازر گور بونگ المی انت۔ ایثی واسطہ باز مردمانی بونگ ہم المی انت چیا
کہ جوابی ء پسہ دیوک ہم لوٹیت۔ الہان کنوک وتی زور ء وجنت بلے آدومی جوابیان
ء "یک زور" کنگ ء عمل ء رادیم ء بروک ہم بیت۔ بوجیگ ء یکدار ء تیلگ بہ
بیت یا حُشکان ء یاپہ آپ ء یاماہورانی چلگ ء گیگ ء گور کنگ بزاں تچک کنگ،
بندگ ء تیار کنگ، دار ء بندگ ء پداچلگ ء وہداں امباء جن انت۔ ایثی واسطہ
زر ء حُشکان ہر دو جاہ وتی جاہ انت ء اے خاص پہ کار ء وہداں بیت ء پداوہد ء بندش
ایثی تہانیت۔ سُب ء مہلہ بیت شر، نیم روج ء ٹاک بیت شر، مغرب بیت شریاسر
شب بیت شر، اگاں ما کے گیشتر فکر بہ کناں گڈا مضمون ء حوالہ ء بازیں امباہانی
توک ء ربط ہست ء باز ء تہار ربط نیست۔ چریشی ء ابید بازیں امباہانی تہا بحر ہم یکیں نہ
انت۔ اے دُر ستیں گپیاں ابید منی دل ء امبا منی زمین ء انچیں وشبوئے کہ انگت
ایثی سراکار نہ بوتگ ء اگاں وہد بہ گوزیت گڈا امبا وتی شکل ء دروشم ء ہم بہ
گندے پیش مہ داریت چیا کہ نوکیں ٹیکنالوجی ء اثراتاں اے ہم وتی زد
ء آور تگ۔

امباء بابت ء اے گپ ء جبر، لہتیں سال پیش دیم ء آور تگ ات انت
ء نوں کہ من اے گام ء کئے دیمتر اجنگ لوٹاں پیش ء ہما حیا لاتاں دیم ء داران ء
اے تسلسل ء دیم ء برگ ء واہگ داراں، چیا کہ مئے گورا اے Genre ء سراکار

نہ بوتگ ء سبب ء ایشی کلا سیفیکیشن Classification نہ بوتگ۔ من یک
 جہدے کتگ ء اے جُہد ء من چنکھ سوب منداں ، گوشت نہ کناں۔ البت
 وانوک ء زانوک کئے رہ در بری ء بہ کن آنت۔ اے بابت ء دیمتری تاکانی تھاگپ
 جنیں۔

امبا۔۔۔۔۔ مئے مڈی

بیا، ماں بلوچی ء امباء گوں نزکیں لبز ایں چاریں:
 امب: یک نیوگے

Wrench to Snatch امب چنگ: چامپ چنگ

امباں چنگی: کسانیں چکانی یک لیے۔ کسان کسانیں ساپیں سنگ زور
 انت ء آہاں بُر زء راہ دینت یا بُر زء شان انت ء پدا آہاں ء وتی دست ء پشت ء گر
 انت۔ ہر چنگہ سنگ دست ء پشت ء اوشنتیت، آہاں پدا بُر زء راہ دینت ء جہل ء
 کپتگیں سنگاں چن انت۔ یکے، دو، سے۔۔۔ ہرچی آئی دست ء کیت آہاں
 زوریت ء اے عمل ء پدا کنت۔ تانکہ جہل ء کپتگیں سنگ سرجم ء پہ زورگ ء ہلاس
 نہ بنت۔ (1)

امبار: گلائیش بوئنگ، بگل ء کنگ یا بگل ء بوئنگ

امبار: چیزانی ایر کنگ ء جاگہ Store

امبو: وشتیں بو یا امب ء بو

ہمبل: سنگت، نزکیں

ہمبند: ہمساک، نزکیں، انچیں ڈگار کہ آہانی یکیں بند بہ بنت۔

"سید گنج" ء تہا امباء معن چوش نبشتگ:

"بوجیگانی تہا کار کنگ ء و ہد ء میدی صوت"۔ (2)

لبز بلد ء تہا امباء دیم ء چوش نبشتگ:

"کوئہنیں پر بندانی تہرے کہ ہما و ہداں پر بندگ ء الہان کنگ بیت کہ

بوجیگ آپ ء برگ بیت یا چہ آپ ء ڈن ء کشگ بیت" (3)

مختصر تاریخ زبان و ادب بلوچی از ڈاکٹر شاہ محمد مری:

"ایمبا، یہ محنت کشوں کے اجتماعی کام میں قوتیں ملا کر زور لگانے

کا گیت ہے بالخصوص ماہی گیر محنت کشوں کا" (4)

امباء بابت ء گلکار ء چکنکار (صبا دشتیاری) ء چوش نبشتگ:

" اے صوت میدانی زند ء گوں ہم گزنج انت۔ مید ماہیگ ء

کشگ ء دریاء روائت۔ گڈاپہ وتی و ہد ء گوازیگ ء یاوت ء و ش ء

گیگ کنگ ء پہ پٹھی ء صورت ء اے صوت ء گوش انت۔ ہمے پیم

ء ماہیگ کشگ ء رند چ ترگ ء و ہد ء ہم بازیں پہ شادہ ء و ش ء

ء اے صوت ء جن انت۔ اے بندر ء و ش ء صوت انت۔ ایثی تہا

یدار، زر ء آئی ء گوں ہم گر نچیں چیزانی کیفیت ء جاور بیان

کنگ بنت۔ ایثی ء گوں ہور میدانی مزن جگری ء مہر ء دوستی ء

کسہ ہم آرگ بنت۔ امبا ہر وڈا گوشگ بیت بلئے اے تہنائی

ء صوتے نہ انت بلکیں پٹھی ء صوتے۔ یکے بند ء دوبند گوشیت دگہ

ہمراہ ء جواب دینت۔ ایثی ء زیر گوں دریاء زر ء چولانی توار

ء سیادی کنت"۔ (5)

بلوچی کوئہنیں شاعری: تہر ء درو شم (رد ء بند: طاہر حکیم) ء بر کھا بلوچ ء

نبشتانک "ساوڑ ء صوت" ء امباء بابت ء نبشتہ انت:

"امبا کہ چہ مئے کوہنیں لچہ کاری تہران انت انجیں پر بندے کہ زرے
تیباں بوجیگ، یکدارے لانچانی توکے کار (گیشتر ماہورانی کنگ،
گیگے گوم کنگ، ٹوپیں ماہیگے پاگاسانی برزے جاہ زیرگ) ۽ وہد
۽ تیاب ۽ بندناں یکدارانی تہلیگ (آپ ۽ دیگ) ۽ چہ آپ ۽ ڈن
در کنگ ۽ وہداں پہ طرزے وش گئی الہان کنگ بیت"۔ (6)

"بتنگ انت سنج" ۽ حوالہ ۽ پدا دیگ حراب نہ بیت۔

"پہ امباء واسطہ تیاب ۽ دپ یازر گورالہی انت۔ ایشی واسطہ باز مردمانی
بوتنگ ہم الہی انت چیا کہ جوابی ۽ پسہ دیوک ہم لوٹیت۔ الہان کنوک
وتی زور ۽ وجنت بلئے آدمی پتہ دیوکان ۽ یک زور کنگ ۽ عمل
۽ رادیم ۽ بروک ہم بیت۔ بوجیگ ۽ یکدارے تیگ بہ بیت یا حشکان
۽ یا پہ آپ ۽ یا ماہورانی چلگ ۽ گیگ ۽ گور کنگ، بندگ ۽ تیار
کنگ، دارے بندگ ۽ پدا چلگ ۽ وہداں امبا جن انت"۔ (7)

کوہنیں بلوچی شاعری "بگج ۽ دیروی" از عبدالصبور بلوچ ۽ تہا چوش

نہشتگ:

"کوہنیں پر بندانی اے تہر بلوچستان ۽ تیاب دپی ہندو دمگانی نامہ
وریں تہرے کہ اے تہر سرجمی ۽ گوں زر، ماہیگ، چول، یکدار
ناخدا ۽ دومی ہے پیمیں جاوراں گوں نزکی کنت۔ وہدے میدماں
زرے پہ ماہی ۽ شکار ۽ روانت تہ ہموداوتی وہدے گوازیگ ۽ ٹکلینگ
۽ امبا الہان کن انت۔ چہ ایشی ابید گندگ بوتگ کہ مید وہدے
بوجیگ ۽ یکدارے آپ ۽ تہا برانت یا آپ ۽ چہ ڈن ۽ (حشکی ۽ کار
انت، اے وہداں ہم آامباء" لے "۽ وتی زور ۽ جن انت"۔ (8)

بلوچانی یک جہد کارے واجہ بدل خان انت کہ صابر بدل خان ۽ نام

۽ زانگ بیت۔ آئی یک نہشتانکے منی دیم ۽ گوشتگ ات۔ آامباء بابت ۽ گوشتیت:

" Amba (Fisherman's song) to labour collectively and minimise the bardon of work" (9)

عبدالغفور جہانیدہء نیشٹانک کہ آئی پٹ ء پو لی کارے ء جہت ء کتگ
اے بُنگپ ء سرا بازار زشت داریت۔ بیا آئی ء چاریں۔

"Poems, anthems, and many songs from previous generation are still remaining as part of Baloch people's identity. Amba is a song of Balochi fisher men who collectively reads in the sea and inside their coves and boats as they catch fish. This type of poetry, infact is a song that is called peotry at work. These songs have a special structure and various themes. Sofar, no research has been carried out on many of local songs and anthems of Balochistan and in particular the Abma." (10)

"کجام آکارے کہ ہم آواز ء ہم زوری ء گوں سر انجام دیگی بیتگ گڈاپہ
ہم زوری بزاں پہ یکمشتی ء درستانی زور ء یک زور بوتگ ء زور کنگ
ء واسطہ امباش جتگ۔ امباء اولی گالوار یکے ء الہان کتگ ء آدگراں وتی
زور ء یک مُشت کنگ ء ہم زور بیگ ء جوابی گالوار الہان کتگ ء زور
جتگ۔ بزاں یکے گوشوک ء آتما میں زور جنوک جوابی بوتگ
انت"۔ (11)

سر جمیں دنیا ء اے صنف Folk یا کو نہیں لبزانک ء تہا شمار بیت۔ انجو
مارا ہم شمار کنگ لوٹیت چیا کہ ماہم ہے جہان ء مرد میں وتی تعلق داریاں چہ جہاں ء

سست نہ کنیں ء اے ہر دیں کہ کوہنیں لبزانک ء بہر ء کپت گڈا تچک ء تچک
 مے دود ء ربیدگی مڈی ء جوڑ بیت۔ خاصیں لبز، گپ ء آہانی درشان ء وڈاے
 صنف ء تہاوت ء دراکن انت ء تیوگیں دنیا ء ماں امباء آئی نزکیں ء وت
 سیادیں صنفاء ء بہرانی تہا انچوش انت۔ آہانی بازیں امبا عشقی سنجے دار انت
 انچو مے گورا ہم عاشقی ء تب دست کپیت۔ آہانی گوراند ہی امباہست، مے گورا
 ہم ہست، آنچو وتی شہر ء جاہانی نام ء گر انت، مے گورا ہم انچوش کنگ
 بیت۔ آنچو دگ ء تہ ء مردی نامے گزانت امباء تہا بزاں عام مردی، مے
 کر ء ہم انچوش کنگ بیت۔ اے پیم ء امباء سراوہدے کار بہ بیت ء گوں دنیا ء
 اے دگہ راجانی امباہاں دیم پہ دیگی نگد ء چمشاکی بہ بیت گڈانہ ایوک ء مے کوہنیں
 لبزانک ء واسطہ حیر ء برکت بیت بلکیں امبانو کتریں رنگے پہ مے چاگرد ء در
 بیاریت۔ خیر، زند ء وپاء شرط ء دیمتری وہدے ء "دیم پدی" ء اے کار ء واسطہ
 وت ء تیار کنگ ء جہدے کناں، امباء بابت ء زانتکارے ء گوشنگ:

"Jewel of our Cultural Heritage" (collin 1925)

اے و کساس دنیا ء دُستیں شاعریانی خاصیت انت کہ آوتی چپ
 ء چاگرد ء توان ء نکان زوریت۔ ہر چیز کہ آئی ء دیم ء کیت، آگندیت ء کار
 گیپت ء، آئی ء گپ ء کنت، وردن ء وراک بیت، شرچ ء پوشاک بیت شر،
 سواری ء اولاک بیت شر۔۔۔ بزاں آگوں وتی کلچر ء محکمیں صورتے ء بندوک
 انت ء ہمے سربر ء گوشتن ایشی ء وت گیشینیت۔

دنیا ء ہر جاگہ ء دریاہست، اودادریاوردی کار بیت ء ہمے کار ء واسطہ زور
 ء زکت کہ درکار بیت گڈا اودادریاورد امبا جناں بنت ء وتی کار ء کناں بنت چیا کہ

Sea shanties were, in essence, "designed to get the last ounce of strength from a small crew."

(Bowen:1936)

سارگیں وہاں اے باز دلدوستیں صنفے بوتگ بلئے چاکہ ٹیکنالوجی
 ۽ دیمرئی کتگ ۽ دست ۽ سرازور جنی ۽ کار کم تریتگ ۽ کارانی واسطہ کمتر مردم
 پکار بوتگ گڈا اے صنف ۽ پدروی زرتگ ۽ روچ پہ روچ پدمنتگ تربوہان بوتگ۔
 دنیا ۽ تہ ۽ بازیں راجاں ایشی پہازکاری ۽ واسطہ منصوبہ بندی ۽ گوں کار کتگ چیا
 کہ اے کوہنیں لبزانک ۽ یک گراں بہائیں مڈی ۽ آچ مزانیں راجے بے
 بیت کہ چہ وتی کوہنیں متاہ ۽ دزکش بہ بیت۔ آراجاں وتی امباہانی ریکارڈ ایرکتگ
 انت۔ اول آہاں آڈیو ۽ نبشتہ رہند ۽ آورنگ انت، پدرند ۽ وڈیو ۽ ساز ۽ علم ۽ تہا
 نبشتگ انت۔ ایش ۽ آہانی سرا انگت ہم نہ ایوک ۽ موسیق ۽ حساب ۽ کار بوتگ
 ۽ انت بلکیں شریں ریسرچ ۽ علم ۽ دربری ۽ بوتگ ۽ انت۔ مئے سرپد
 ۽ سروک باید اے بابت ۽ بہ جیڑ انت ۽ وتی راج ۽ اے بلاہیں مڈی ۽ راجہ بیگواہ
 بوتگ ۽ دنز ۽ غباراں در بہ کن انت چیا کہ قول ۽ بوون (Bowen)

"They served as a gauge of the mental wellbeing of the crew."

۽ امباء اے خدمت منی سرڈگار ۽ واسطہ ہم کتگ۔

مروچاں چو گوشے "کوہنیں مڈی دوستانی" ڈکال انت، مرگاں موتک
 آروک نیست۔ سوراں سلامتیں صوتی، کپتوکانی کر ۽ صفت جنوک نہ گواہیت
 (البت لہتیں جاگہاں ٹیپ ریکارڈ ۽ پہ صفت ۽ کار بند انت) سرگوپ ہم آڈول
 ۽ سوہویں نہ انت بلئے چو کہ آراز رسیت پمشکا اے بہر ۽ تہا کے سر ۽ پُرہست

بلئے آہم تہار دیگئی ء امبا جنوک (کہ آہاں پہ چاڑ جتگ) دور ء دیرئی ء ء عمر ء
 زوراکیاں آہان ء لوگاں ولینتگ چیا کہ پیر ہم بوتگ انت ء بازین ء چرے جہان
 ء سفر کتگ۔ پیری ء ہوپ ء مذہبی کتگ انت بلئے آہاں مئے امباہان ء مذہبی ء سنج
 ء نیاورتگ ء وت ء رابے توار ء یک گور کتگ۔ چشیں مردے نہ بوتگ کہ
 آہاں سرپد بہ کنت۔

"Shanties are vocal art"

مئے امباہانی تہا بازیں لبز انچیں کانت کہ آہانی معناء مردم (کم چے کم
 من) سرپد نہ بیت بلئے اگاں تو امباہی ء ء جست کن ء گڈا آگو شیت "من
 اش کتگ" معناء نہ گو شیت۔ گیشتر اے پیہیں لبز بندات ء یا ہنگیجی ء Start ء
 زورگ ء دیم ء کانت، ء چوش ہم بوت کنت کہ مئے امبا
 جنوکاں وہدے بازیں ملاں سنیل ء سواد کتگ (بلکیں) چہ ہما نگوچنگ ء آرتگ
 انت۔ بلئے اے دجھیں گپے و نہ انت۔ مئے امباہی ہر جاہ ء کہ گشتگ انت اودے
 نام اش الم گپتگ ء وتی حد ء ہیل اش دل ء بُرتگ۔

بازیں جاہاں ایشانی تہا کسان کسانیں بدلی اتلگ ء بدلی ایک قدرتی گپے
 چیا کہ مئے گونگیں راجاں کہ آہاں Folk ء نبشتی ریکارڈ نیست ء آہانی مستریں
 بہر سینگانی باہوٹ انت ء زبانی گوشگ بنت، جغرافیائی حد ء ہیل اش مزن انت،
 زبان ء بازیں بولی انت۔۔۔ گڈا انچوش بوتگ الم انت۔

بازیں امباہانی تہا قصہ ء صوت، کوہنیں پر بند، کلاسیکل ء نیم کلاسیکل
 عہد ء شاعری ء کسان کسانیں نگر گندگ بیت گڈا ما اے گپ ء دپ ء پُر
 ء گوشت کنیں کہ "امباوتی پٹگ ء آپ ء چہ وتیگاں زوریت" بلئے برے برے
 و انچودر ابیت کہ گڈے "کہبگ در" بہ بیت ء آراشر کنگ ء واسطہ اگڑی ء پچے

جنگ بوتگ۔ بلئے ہمیشی حیران بوتگ نہ لوٹیت چیا کہ تیوگیں جہان ء امباء ہے
تب انت۔ ملا فاضل ء شاعری ء بنداں ہم تو گندے حانی ء ریکسر ء نندگ
ء بوجیگ ء گندگ ء ندرگ ہم ہمد انت۔ میبگر ء گوں گزانا زء دپ ورگ ء قصہ
ہم دیم ء کیت۔ حضرت علی ء بی بی حنیفہ ء ذرا جیں شعری داستان ہم ہمد انت۔
بزاں چاگرد ء تہا نام کشیتگیں ء ہر کسی دیم ء آیوکیں دگی پر بند۔۔
درستیں ندرگانی چارگ ء کاروبار ہمد ابیت۔ کستریں ء سبکیں کارانی واسطہ کستریں
ء مستریں کارانی واسطہ مزن ء ذرا جیں امبا۔ بلاہیں زور ء امبا دگرے
ء کسانیں زور ء امبا دگرے۔ بازو ہد زورگ ء کم و ہد زورگ (پہ زور جنگ ء) ایشانی
امبا ہم دگر دگر انت۔ ال قصہ بزاں امباء تہا امبا ہی (ماتینک) ء دریاوردیں جوابی
(کستریں کاردار) دوئیں اوشت نہ لوٹ انت۔ کار ہلاس نہ انت ء امبا ہلاس بوت یا
و پدا گوش انت ء یا گڈ ادومی ء سہمی امباء الہان کن انت۔ تانکہ کار ہست، امبا
ہست انت۔ امباء اوشت ء مطلب کار ء اوشت ء دریاوردوتی کار ء مرچی ء مرچی ء
دماں ء دماں کنت تنکہ دیمتر ء واسطہ تیار بوت بہ کنت۔ اے گپ ہم گیشینگ
لوٹیت کہ ہر امباء ہر جاہ ء ہر کار ء نہ جن انت۔

امباء آہنگ یارد ہم Rhythm ایثی زیمیل ء موسیقی انت، بازیں امباہانی
تہا مضمون ء تسلسل نہ بیت بلئے اے پرواہ دارگ نہ بیت چیا کہ اصلیں مول
ء مراد وشدلی ء تکنیک ء دوست دارگ نہ انت بلکیں کار ء دوست دارگ ء کار ء
کُشگ انت۔ کار کہ ہلاس نہ بیت گڈ ایک بحرے دومی بحرے ء روگ عیے زانگ نہ
بیت۔

سادگی ء زبان ء ریچ دُرستیں کوہنیں شاعری ء گندگ بیت بلئے من و ت
برے برے انچو مارینگ کہ بس گپ بوتگ ء انت (گوں کیپٹن یعقوب: پیشکان،

۽ ڳوڻ گلخان: اور ماڙه ۽ دڇار کڇڙ ۽) بڙاڻا اے پر بندان ۽ ڳوڻ شاعري جماليات ۽
 خاصيں تعلقداري ۽ نه بو تڱ ۽ نيسٽ - حير اے لهنتيں گپ ات انت که مني ديم
 ۽ اتلگ ات انت گڏا من در شان کت انت - بلئ مني دز بندي انت که یک مردمي
 ۽ اجتماعي کار ۽ رافرقي بيت - من یک مردمي جهده کتڱ، باهديں اجتماعي ۽
 ادارهي جهداني واسطه ماحول سازي ۽ به بيت تنکه من اے بلاهيں مڏي بے گواه مه
 بيت - ايشي زندگ ۽ ابدمان کنگ ۽ آچاري بوجيگاني همادور که په باپار ۽ ذرا جيں سفر اش
 جنگ، پند بڙي اش کتڱ ۽ دار ۽ سراجوڙ بوتگيں شاهکار بو تڱ انت، آرگ ونه بيت
 بلئ ماديائ پهانز کاري رڀکاں کار بست کنين - درياورد ۽ انچيں پليٽ فارم رست کنت
 که آوتي در شان ۽ ابید تر سے به کنت ۽ دل ۽ زنگاں به ريکيت -

حوالہ جات

- ۱۔ گجلی، عبدالغفار، نبشتانک بلوچانی اندری لیسبء گوازی، ہوار بلوچی دودء ربیدگ، ردء بند: اشیر عبدالقادر شاہوانی، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی، 2010ء، تاکدیم 35
- ۲۔ ہاشمی، سید سید گنج، کراچی: سید ہاشمی اکیڈمی، 2000ء، تاکدیم 57
- ۳۔ دشتی، جان محمد، بلوچی لبز بلد، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی 2015ء، تاکدیم 64
- ۴۔ مری، شاہ محمد، مختصر تاریخ بلوچی زبان و ادب، اسلام آباد: مقتدرہ قومی زبان پاکستان، تاکدیم 54
- ۵۔ دشتیاری، صبا، گلکارء چکنکار، کراچی: سید ہاشمی ریفرنس کتاب جاہ، 2015ء، تاکدیم 272
- ۶۔ بلوچ، برکھا، نبشتانک ساوڑء صوت، ہوار بلوچی کوئٹہ شاعری، تہرء دژ و شم، ردء بند: طاہر حکیم، 2019ء، تاکدیم 313
- ۷۔ خالق، ڈاکٹر فضل، بتلگ انت سنخ، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی، 2017ء، تاکدیم 346
- ۸۔ بلوچ، عبدالصبور، کوئٹہ شاعری (بگچء دیروی)، اسلام آباد: ہائر ایجوکیشن کمیشن، 2006ء، تاکدیم 10
9. Khan , Sabir Badal, A Glance at Balochi oral Poetry:
Problems and prospects,
10. Jahandideh, Abdul Ghafur, Amba, the anthem of Baloch
fishermen: Culture and folk literature, vol:6 issue 22, 2018
magiran. Com/ P 1900. 128
- ۱۱۔ سہیل، حسن علی، مید، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی، 2017ء، تاکدیم 207

اہم ترین کردار۔۔ امباہی (ماتینک / مروگان)

امباہی / ماتینک / سروگان Shantyman گؤشگ بیت۔ آئی بابت
ء وکی پیڈیا چوش نبشتہ آنت۔

"SHANTY MAN:

1- (Music, other) music nautical a sailor who has
the lead vocal part in a sea shanty or call and
response song.

2- (Nautical term) music nautical a sailor who has
the lead vocal part in a sea shanty or call and
response song"

امباہی یا امباہی ماتینک بوجیگ ء تہا اہم ترین کرداران یکے کہ دریا
وردیں مڑوران ء نزیک کنگ ء کارگرگ ء تو جیل سازانت۔ مابلوچ لیب ء سروگان
ء ماتینک گؤشیں۔ انچو امباہی را الہان کنوکیں سروگان ء را امباہی ماتینک بہ گؤشیں
ہم ردنہ بیت۔ ہمہ ماتینک ء را انگریزی Shanty man گؤشگ بیت۔ امباہی

انگریزی Shanty انت بزاں شانتی مین آئی الہان کنوکیں وش گٹ ء وش توار
انت۔

بلوچی ء تھا امباہی یک نیمگے جنوک ء گوش انت گڈا دومی نیمگ ء امبا جنگ
ء عمل ء کار ء راہم امباہی گوش انت۔ ایٹی سروگاں ماتینک انت۔ گیشتر ماتینک سینئر
ترین یا بہ گوش کماش ترین مردم بنت۔ چہ وتی ہم کاراں زبر تر ء سوہو تر بیت۔ چوش
گوشگ ہم شربیت کہ آ "الم" بیت بلئے بازیں جاگہاں ماتینک تہناپہ امبا جنگ ء ہاترا
گچین کنگ ء زورگ بیت یا پہ کار ء دارگ بیت۔ چوناء امباہی ماتینک وتی نامینوک
وت انت۔ ہما سر پد ترین مردم یا زانکار ترین مردم کہ بوجیگ ء تہا سروگانی ء کنت
گڈا آ وتی ہماہانی تہا باز نامداریں یا پاپو لر Popular بیت۔ مدام گوں وش رُوہی
ء مردماں کار گیپت۔ گپے ء دل ء آرگ ء گپ، پر آئی نہ بوتگیں چیزے۔
اگاں میتگ ء گردان انت گڈا "گوں ایٹی ء گوں آئی ء" کند ء کوپ ء جاک
ء سَلّی ء انت۔ مسکرائی، مجلس، ہروڑیں گپے ء دل ء نہ کنگ (بلئے
گوں درستاں چوش نہ انت) سبکیں گپ ء جنگ، اے ودُرسٹ چوش گوشے آئی
ہمروچی یں ہُرپ انت۔ اگاں ہورت بہ چارے گڈا آئی ء راوتی "کلچر" زند ء ہر ہر
دماں ء ہمراہ انت۔ اگاں آ دریا وردی ء وتی کار ء سر ء بنت گڈا آہانی وتی
Terminalogy ء بیت۔ انچو وتی لوگانی تہا آئی گالوار ء تہا دریا وردی شہم ہم
گرو شک دنت۔

من یک جاہے وانگ ء اتاں کہ ماں یورپ ء پیش ء زمانگ ء اگاں کسے
پہ دریا وردی کار ء ناحدا ء کرا تگگ گڈا آئی ء اول سر ء وَاَلْم چہ آئی جست گپتگ کہ
تو امبا زان ءے ؟

بزاں امباگوں دریاوردی کارء یکجاء لچتگیں تھرےء امباہی ماتینک نہ
 تہناکیٹن انت بلکیں سروک انت، کماش انت، سرپرست انت۔ آپر بندء آہنگ
 ء چے "کار" ء آہنگ ء دیم ء بروک انت۔ کارانی ارزاں کنوک انت تانکہ دل
 جیڑی مہ بیت۔ کاردارانی یادریاوردانی پگر ء غماں پرینوک ء دُور کنوک انت تنکہ
 آگوں دلجمی ء کار بہ کنت۔ آہانی نہ وشیں ء بوریں ساعتانی دور کنوک انت تنکہ کار
 وہدء سرا بہ بنت۔ چوش گوشتگ کہتر انت کہ ماتینک یا سروگان ہماچلمک یا میگنیٹ
 انت کہ کستریں دریاوردائی کش ء روانت۔

چہ امباہی ماتینک ء اے اُمیت دارگ بیت کہ تاں کار ہلاس نہ انت آوتی
 جوابیاں انچودلگوش بہ داریت کہ آوتی ژندی ء دل ء میار انت، آہانی چاڑ ایرماد
 مہ بیت ء قول ء یک زانتکارے ء۔

"آپوریاگریں بالادانی زور ء گڈی تزمپ ء ہڑ ء ہم پہ کار ء واسطہ در بہ
 کنت"

شانتي (امبا) چہ پٹ ۽ پول ۽

A song originally sung by sailors, esp a rhythmic one forming as accompaniment to work. (collin's)

امبا Shantey or Chanty or Shanty

کارکنگی صوت ۽ تهرے کہ مزنیں آپی اولاکانی تہہ ۽ کارکنوکاں هوری
 ۽ جنگ۔ شانتي یک خاص وڑیں کاری صوتے ۽ حساب ۽ انت کہ وتی پشت پد
 ۽ مزنیں تاریخی امبار ۽ خزانہ داریت۔ بلے مروچاں ایشی باز دیم ۽ آگ ۽
 سب ۽، ایشی امبار ۽ مچی (کوت) ۽ تہا گیشی ۽ ایشی کرد ۽ سب ۽ ایشی معناء تہا شاہگانی
 اتلگ ۽ نوں ایشی ۽ رادریائی کار ۽ صوت یا پر بند گوشگ بیت۔

امبا Shanty

دریا ورد وهدے بوجیگانی سرا کار ۽ ذمبل کشی ۽ بنت گڈا
 امبا (شانتي) جن انت۔ ایشی ۽ بنداتی ۽ بابت ۽ جبر نہ گیشنگ انت۔ شانتي
 نوزد ہی صدی ۽ نیام ۽ دیم ۽ اتک کہ ایشی ۽ راجتائیں گیشتیگیں کار ۽ صوتے
 صنف / بہرے گوشگ بوت کہ امریکی اسٹائل ۽ بوجیگانی تہا خاصیں وڑے ۽ دیم

ء شت ء چہ امریکی سیول وار (Civil war) ء بازساری تر نمایاں بوت ء شر
پجارگ بوت۔ ہما آپی اولاک کہ آہانی جند مزن ء کار کنوک کم بوتگ انت ء آہانی
رؤگ آگ ء روج ء پاس Tight ء نزا تلگیں بوتگ انت، ذمبل کشی ء
ارزاں کنگ ء واسطہ یکیں ودد ء ہو روکائی آہاں ہے صوت جتگ انت۔ شانے
(امبا) جنگ ء عملی سر جمیں صورتے ء آچار یا بادبانی بوجیگانی دور ء چے کساس کساس
ہمک قوم ء راج ء گوراہست انت۔ یونائیٹڈ اسٹیٹ ء زرباری بندناں وھدیکہ دستانی
سرا کر پاس اش بوجیگاں لڈتگ انت۔ برطانیہ ء جھد مندیں دریاء کار کنوکانی پت ء
پیرکاں ء دومی دریائی روایت داریں کاریگاں وتی ہے کار ء وھداں ہے صوت گوشگ
انت۔ شانے ء وتی ہم عہدیں پسند نوکیں مہلوکی زیمیل ء ابید سفر کنوکیں وش
گٹ (شاعر ء از مکار) پسند بوتگیں فوجی زیمیل ء زمین ء تعلق داریں کوہنیں
صوتاں چے وتی خزانہ ء تہاگیشی آورنگ کہ آئی دیمتر اشتریں زیمیلی شکلے در آورنگ
کہ آچاری بوجیگاں وتی رؤگ آگ ء، وتی بازیں ذمبلی کارانی تہا، انچیں کار کہ یک
سر جمیں ٹولی ء ہمکاری ء ء بہ لوٹ انت چو کہ ژپک یا تیلانک دیگ ء ابید
گزائیں ننگر ء دور دیگ ء در کنگ، آچار ء چامپک ہو ار انت، ہماہانی تہا کار بستگ۔
وش گئی ء برز ء جہلیں درو شم ء حساب ء نمونہ ء اے ہے جوازت
ء داریت کہ حالاتانی رد ء صوت ء راکسان یا مزن کنگ بہ بیت کہ چر آئی کار بندگ یا
سبب ء گہتری ء دیمرنی اتک کنت۔ الہان کنوک ء توار پر جنگ ء دومی کار
کنوکانی، اش کنگ ء ہما حساب ء پسہ دیگ وت اے شاہدی ء دنت کہ اے چنکہ مزن
مزانے۔ ماتینک / سروک / الہان کنوک Shantyman گوشگ بیت کہ آراپہ وتی
دلبریں زبان، وش گئی ء سرپدی ء زانت ء گزائیں توار ء سبب ء ساڑا ہگ بیت۔ امبا
ابید سازے از باب ء جنگ بیت ء تاریخی صورت ء اے گوشگ بوت کنت کہ اے

دل وٹھیء بدل ء وتی کار ء بنیاد گوشتک بیت۔ پداہم انگریزیء بازیں نامداریں امبا
یورپ ء دومی زبانان ساچک ء رجانک کنگ بوتگ انت۔

وہدیکہ نوزدہمی صدی ء گڈ سراپا (Steam) ء ہلوکیں گراب ء
بوجیک دیم ء اتک انت ء سامان ء بارکشی ء کار مشینانی نیمگ ء لیٹ ات، وتی کار ء
عمل ء حساب ء شانے (امبا) سُبک سُبک ء ایرماد بوت ء بیستمی صدی ء اولی نیم ء
اے کار ء صوتان ء ڈالچار کنگ بوت۔ زانتکاریں دریا ورد، کوہنیں پر بندانی
نز آروکاں ایشان ء نبشتہ ء آڈیوریکار ڈنگ ء شکل ء محفوظ کت ء رندتر کار بوجی ء
ایدگہ زمینی مشکولی ء وہد ء کار ء عملانی ہاترا ہمیشاں پدا باز کار دات۔ زمیل ء باپاری
ریکار ڈنگ پسند کنگی (پاپولر) لبزانک ء ایدگہ میڈیا ء خاص چہ سال 1920 ء ہماکہ
چہ دریائی زانت ء زہرات انت، ہماہانی دوستی ء دلچسپی دیم ء اتک انت۔ نوکیں دور
ء حساب ء اے پر بندانی اصلیں مجب آہانی شکل Form آہانی پیغام یا کلوہ ء گپ کہ
ہے سبب ء اے تاریخی ء ربیدگی مڈی ء سرپدات انت ء، متاثر بوت انت۔
نوکیں عملانی حساب ء زمیل کاراں، ایشی روایتی درو شتم کہ (ایشی ء رانوکیں زندگی
ئے دیوکاں یک دریا وردی زمیل ء گونگ ء شانے ء خزانہ وڈینگ ات) زمیل
کاراں چہ آئی باز پسند بوہوکیں نمونہ دیم ء آورت انت۔

چہ کباء چوں انگ؟ (Ethmology)

امباکہ ماں انگریزی ء آرا شانتی Shanty گوش انت، آئی واسطہ
بازیں گپ ء جبر دیم ء آرگ بوتگ انت بلے یک نوکتریں ء دم پہ دم دیم ء آرتلینے
فرنج چانٹر French Chanter انت کہ آئی ء معنا گوشتک، وش گٹی کنگ یا جنگ
بزاں To Sing انت۔

نوزدہمی صدی ء نیام ء اتگلیں لبز شانتی یا شاننتے تاریخی ریکارڈ
ء حساب ء آئی جنگ ء پیم ء رہند گورائی لہنتیں دڑوشاں، دریائی ذمبل کشتی ء ہم
گرنچ انت۔

اول سرا ماں 1867 ء جی ای کلارک (G.E. CLARK) ء وتی
ہیپت سالی دریاوردی زند ء تھااے لبز دیم ء آورت۔ سال 1960 ء چہ بمبئی ء دیم
پہ نیویارک ء وتی دریائی سفر ء حال ء دیان ء کلارک نبشتہ کنت کہ بوجیگ ننگر
بوتگ انت گڈا گوراہاں امبا جنوک ہم گون بوتگ۔

’Oh Riley oh ‘ (او، رلئے، او)

’Carry me long ‘ (مار دور بہ بر)

”The tug walked us toward the wharf at Brooklyn”

یکدار ء مارا ماں بروک لن ء مال گودی (امبار) ء بُرتگ جنگ انت ء۔
وہدیکہ دگہ دریائی سفرے سال 1865 ء ماں ماس ء شہر ء آنویسیت کہ " ہر
مردمے چاڑ ء بوتگ کہ وتی کار ء بہ کنت۔ شادانیں امبا جنوک ء گوں بُریں
و شگٹی ء طوفان ء ہیر و پانی بیہارانی دیم داشتگ ء مردماں بُریں کوکار ء ہگل ء گوں
"شبابا، شبابا" آن وتی ہید ہوشینتگ انت ستر کہ محکمیں ریزاں آہانی بند بند ء بوگ
بوگ ٹپی کتگ انت۔

دیمتر ء کلارک ء یک سروکیں الہانی ء یا امبا جنوک ء را
Chantyman گوشتگ ء اسٹیوڈورز (Steve Dore) بارکشیں بوجیگ ء بار ء
بوجیگ یا ایر کنگ ء حوالہ ء جوابیان ء Chantymen ء یا Chantygang
گوشتگ۔

چانٹی مین (Chanty man) (سروک، امباہی، مسٹر) ءِ را انگت ساری
 ترءِ حوالہ ءِ بار کشیں بوجیگ ءِ کار کنوکیں ٹولی ءِ جمادار یاد لگوش کار ءِ صوتانی
 سروکیں الہان کار گوشگ۔ 1840 ءِ نزیک گورا چارلس نورڈف Charles
 Nordhoff ءِ رپتن آمدن کنگی ہورانی Bays تہے کرپاس ءِ کار کنیں پوریا گرائی
 ٹولی ءِ کہ انچیں کارانی تہات، ءِ بابت ءِ گپ جتگ، نورڈف ءِ ہے ٹولی ءِ کرد ءِ
 بابت ءِ گوشگ کہ اے مزدوری ءِ یک گراں تریں قسمے کہ تیچک، نزارگ،
 بندگ، گیگ کنگ، ءِ پدا بوجیگانی لڈگ ءِ بوتگ۔ اے کار ءِ ٹولی چار چار مردی
 بوتگ انت کہ آہاں وتی کار بوج ءِ ژندی ءِ وہداں امبا جتگ۔

امبا جتگ ءِ یا الہانگ ءِ چو کہ گوشگ بیت، کرپاس ءِ کار ءِ گوں یک
 مدای بدل نہ بوہوکیں ہماہداری ءِ مزدورانی ہے ٹولی ءِ گورا انچیں صوت ءِ
 پر بندانی ہلاس نہ بونگی عجب وڑیں یک بلاہیں امبار ءِ کوتے بوتگ کہ آگپ ءِ وش
 گئی ءِ تہا ہواری ءِ چلی جتگ ءِ مقصد ءِ پسہ دینت ءِ وتی سکیں ذمبل کشی ءِ کار ءِ تہا
 ساء ءِ ارواہان کن انت۔ آہانی جمادار یا سروک ءِ ماتینک امبا جنوک انت کہ آامبا
 ءِ دپگال کنت ءِ وتی زور ءِ توان ءِ گورا دگر اں ماں چلی جتگ ءِ ہوتی دیگ ءِ گوں
 کنت۔

امباربط ءِ منچکے ءِ زیات ردءِ بروبر کنگ بزاں قافیہ ءِ ہمدپ کنگ انت۔
 ردہم / آہنگ ءِ بروبر کنگ انت۔ گندگ ءِ ہوریں وڑا الہان کنگ بڑ نیگیں
 رہندے بیت ءِ یکیں گپانی ءِ چودریاوردانی چرخ ءِ توار ءِ نہ وش ءِ بور در کن انت
 بلتے ہور ءِ تیاب ءِ اوشتوکیں آپ ءِ تہا پدا گمراہ کنت کہ چہ ایشی شریں اثرے
 کپیت۔

کار (Function)

ہما و ہداں کہ مردمانی باسک ء باہڑ در ملک ء پردیساں توان ء زکت ء
 یکیں وسیلہ بوتگ، امباء عملی صورتے ء باز کار داتگ۔ آہانی صوت ء آہنگ
 ء دریاوردانی "یکیں و ہد ء" زور جنگ ء کارکتگ ء آہانی دم پہ دم ء ذمبلی نیں کار ء
 تہا گشاد ء زور آور تگ۔ الہان ء اے عمل ء آئی تہہ ء گزانیں کارانی نفسیاتی
 بوج ء تہی نہ وشی ء بوریت ء رادورکتگ ء آہان ء سُبک ترکتگ۔ ایشی یکے دومی
 ء راکمک کنگ ء سنگتی ء محمی ء بچی ء چاگردی مقصدانی واسطہ ہم کارکتگ۔

شکل ء درو شم (Form)

دُرسٹیں امبا پوریا گر ء مڑوران ء ہوری ء الہان کنگ ء واسطہ یک نہ
 یک قسمے ء جوابی لوٹ انت۔ گیشتریں امباہانی تہا جُست گرگ یا توار پر جنگ ء پسہ ء
 دیگ بزاں Call and Response ء رہند ہست انت۔ یکیں توار کہ آمانینک
 یا الہان کنوک نیگ انت، وشی گئی ء یکیں سطر ء گوشت ء آدگہ دُرسیں دریا
 ورد (مڑوریا کاردار) چولٹری ء کیڈٹ ء حکم ء وڑا، چہ گپ ء توار ء کتے برز تر و شگٹی
 ء باہند کن انت۔

امبا جنوک Shnatyman یک باقاعدگیں دریا وردے کہ اے
 دگران ء امباء جنگ ء پیشوکی ء کنت۔ چو ناء آوت ء راوت در چنت بزاں وت
 وتی گچین ء کنت۔ و ہدیکہ بوجیک ء سراوتی آدگہ کاراں دزگٹ بیت گڈایک
 انچاہیں دریا وردے ء راہہ امباء جنگ ء نامینگ نہ بیت۔ پداہم دریا وردیک نامی
 نیں امبا جنوک ء رابالاد ء عزت ء شرب دنت۔

جہل ء مثال امبا Boney ء نیولین ء حوالہ ء جست (Call) ء پسہ
Response ء دروشم ء انت، امبا جنوک ء جوابیانی گپ انت۔

Shantyman (solo): Boney was a warrior All

(Refrain): way , ay, ya

Shantyman (solo): A ragular bull and tarriorAll

(Refrain): John Francois

وہدیکہ ایش جنگ بونگ ء انت گڈا اے وتی گڈی لبزانی ہلاسی ء گوں چگل ء کار
ء راجی ء کنگ ء بیت ء اے کسانیں چال ء امبا ء بے کنگ بیت۔

وٹگٹی ء چیز گپ (Lyrical Content)

شانے (امبا) ء را عملی صورت ء جنگ ء تہا وٹگٹی یا ساز ء زمیل ء دیم
ء یک کاری صوتے ء حساب ء شر تر زانگ بیت۔ ہے سبب انت کہ امبا ء
گوشتگیں گپ جمالیات ء وش رنگی ء نگاہ ء نزور بنت یا کم توان دار انت۔
بلکیں انچیں انچیں وہدے فضول ء بے معنا۔ تاں وہدیکہ الہان کنگ کاری صوتے
ء حساب ء کار ء میت۔ یک نبشتہ کارے ء وتی وانوکان ء سوگہ کتگ ء حال داتگ
کہ اے پر بند دریاء کار نہ کنوکیں حُشکان ء مردم ء را "غیر شاعریں تک بندی
ء گپ "معلوم بنت۔ آئی اے بابت ء دیمتر اگوشتگ ات۔

"قانو دے ء حساب ء امبا وتی سر جمیں جاہ ء ہند ء ناقافیہ بندی ء نا
سبب ء دلیلے ء واہند انت۔ اے وباز ساڑاگی وڑے ء دریائی کارانی واسطہ بروبر ء پگا
انت۔"

دریائی اے صوتانی گوشتگ ء واسطہ پر بند ء گپانی کسانیں کسا سے درکار
بیت بلے وہدے اے جنگ ء پدا مبابی یا ماتینک ایشی ء را الم گہتر Improve کنان

بیت ءِ دیم ءِ روت ءِ اے چر آئی رپک، ہنر ءِ سرپدی ءِ کار داریت کہ آسوب مند
 انت یاناں؟ امبا ءِ دیم ءِ برگ ءِ پر بندانی گہتر کنگ امباہی ءِ کار وبار ءِ ہاترا از بابے۔
 امبا بید واضح ءِ تچکیں ءِ یک شلیں خیال Theme ءِ دیم ءِ کئیت۔ اے
 زمیل ءِ موسیقی ءِ ربیدگ یا کلچر ءِ سادگی ءِ وشرنگی ءِ پیش داریت کہ آچر آئی
 دروشم (Form) ءِ در کئیت ءِ ظاہر بیت ءِ ایشی مضمونانی سرا عملی بندش ہم جنت۔
 اے پیش گوشہ کنگ نہ بیت ءِ نہ اے کشینت بیت کہ کار چنکہ و ہد زوریت، چنکہ
 دراج بیت۔ صوت یا امبا گولہ وتی مقرر ین کشینتگیں گپ ءِ بنداں کہ ایک
 قصہ گوش انت، آئی ءِ اصل ءِ کشینتگیں کار ءِ گول دپ نہ وارت ءِ انچوناگت
 ءِ کجام و ہدے ہم ہلاس بیت، گڈا الی انت کہ گیش کنگ ءِ دیم ءِ برگ بہ بیت۔
 افریقائی امریکا کی زمیل ءِ کرد ءِ تہا و شکٹی ءِ را گہتری ءِ واسطہ یورو امریکی
 تپاس کاراں ایشی فی البدلیح یادیم پہ دیم ءِ دمان ءِ دیم ءِ آیک یاودی بونگ ءِ نیچر
 ءِ تب ءِ بابت ءِ وتی گپ جتگ انت۔ و ہدے آئی ساچ کاری ءِ سنج ءِ سمازور گردیت
 ہے پر بندانی امبا امباہی کنوکیں ماتینک ءِ راکمک دینت کہ آدیم ترابہ روت ءِ وتی
 نزوری ءِ ڈالچار بہ کنت۔ اے بابت ءِ الم ءِ آواز مقصدیں یا بازمانا ہی یں گپ ءِ جبر
 دیم ءِ کاریت یا انچیں تاثرے دنت کہ آئی ءِ وتی معنا بیگواہ کنگ۔ گڈا
 انچوا ایشی ءِ ماتینک فارمولا ہے کار بندیت ءِ جُست ہم گپیت ءِ وتی کار ءِ دیم
 ءِ براں بیت۔

شانہی (امبا) ۽ گیشواری (Classification)

بیا انگریزی ۽ امباہانی ہماہانی رما تگیں پیسے بہر بہر ۽ چاریں۔ چوناء و آہانی گیشواری ۽ بازیں رہند ۽ پیمن انت بلے من ادا یوک ۽ دوسے رہند دیم ۽ کاراں۔ اولی رہند ۽ تہا اے بہراں کنگ بوتگ۔

1-Haulyard : اے بازیں وھ ۽ واسطہ گوشتگ بیت ۽ پہ گزانیں کاراں مخصوص انت۔

2-Short Haul : آچار ۽ سست ۽ تژند کنگ ۽ وھداں جن انت۔ کمین وھدانی تہا مز نیں ہئی ۽

3-Wind Lass یا Capstan : دزاجیں وھدے ۽ ۽ دم پہ دم یکیں کار ۽ کنگ ۽ جن انت ۽۔

نون بیا یک دگہ رہند ۽ چاریں:

1-Capstan : باز وھد ۽ زور وکیں ۽ دم پہ ساعت یگیں کار ۽ راکنگ ۽

وھداں جنگ بیت۔ تاں دیراں ایٹی ۽ ردہم Rhythm ۽ دار انت۔ نگرانی جہل ۽ دور دیگ ۽ بُرز ۽ چگک ۽ وھداں کہ اے دزاج کش ۽ یک شلیں کارے، لہم لہمیں آہنگ ۽ تہا باز وھد ۽ جن انت ۽۔ ایٹی تہا گیشتر قصہ بیان بنت۔

2-Hal Yard یا Long Drag : آچار ۽ بُرز ۽ چامپک ۽ جہل ۽ آرگ ۽ وھداں جنگ بیت۔ فرش ۽ سرا اے وھداں کار کنوک قطار بنت ۽ اوشنت انت۔

3-Short Haul یا Short Drag: پہ ہمارے کہ اشتاپیں چلگے بہ لوٹیت
بزاں کستریں و ہدے تہا مزنیں ژپکے۔

4-Pumping: آپنی اولاک ء جہل ء آپ مان بیت۔ بزاں ہمے
داشتگیں آپ ء رادر کنگ ء واسطہ بوجیگ ء تہے منڈی تگیں پمپ ء را
برز ء جہل کنگ ء عمل ء گوں ایشی ء جن انت ء آپ ء درکن انت۔

5-Ceremndial: و ہدے کار بوج بیت۔ کارکنوک وتی تزہگ ء جاہ
ء بزاں آرام کنگ ء جاہ ء بیگاہ ء و ہدے نندانت ء جن انت ء۔ ایشی تہا
ہیر و، جنگ، عشق ء محبت ء ذرا جیں داستان ء وتی غم در شانگ بنت۔
دیمتر اکہ ماے بہر ء بانگ ء گپ ء کناں، اے دو بہرانی تہا انت ء چوش انت۔
اولی:- کار ء امبا Work Shanty کہ ایشی تہا دراہیں کارانی ہواری
انت۔

دومی:- Forebitter یا Forecastle گوشگ بیت کہ اے کار
بوج ء پدوتی کو ارٹریا آرم ء جاگہاں جن انت ء۔
منی گوشگ ء مطلب ایش انت کہ ہر کس ء وتی تب ء حساب ء وتی
ارزانی ء جاورانی حساب ء ایشانی بہر ء بانگ یا Classification کیشینتگ۔
دیمتر امبا (انگریزی ء) پیش دارگ ء سر۔۔۔۔۔ انچودگہ یک گیشواری ء گپے چہ
انگریزی امباہانی زانکارے ء نیمگ ء ہم چوش انت۔

" We can devide the shanties into heaving and
hauling"

نمونہ (دریں شانتی / امبا)

Bony was a warrior	بونى يک جنگولے ات
Oh, aye, oh,	او، اے، او
Bony was a warrior	بونى يک جنگولے ات
John franzo	جون فرانزو
Moscow all ablazing	ماسکو شرء نامدارات
Oh, aye, oh,	او، اے، او
Mascow ok a blazing	ماسکو شرء نامدارات
John Franzo	جون فرانزو
Boney had a turn again	بونى ء دو، برتابے زرت
oh, aye, oh,	او، اے، او
Boney had a turn again	بونى ء دو، برتابے زرت
John Franzo	جون فرانزو
Boney went to waterloo	بونى واٹرلوء شت
oh, aye, oh,	او، اے، او
Boney went to waterloo	بونى واٹرلوء شت
John Franzo	جون فرانزو
Boney met a warrior	بونى ء دىست يک جنگولے
oh, aye, oh,	او، اے، او
Boney met a warrior	بونى ء دىست يک جنگولے

John Franzo	جون فرانزو
Boney had to run away	بونی تنگ چہ اودا
oh, aye, oh,	او، اے، او
Boney had to run away	بونی تنگ چہ اودا
John Franzo	جون فرانزو
Boney was a Warrior	بونی یک جنگو لے ات
oh, aye, oh,	او، اے، او
Boney was a Warrior	بونی یک جنگو لے ات
John Franzo	جون فرانزو
Boney was a prisoner	بونی بوت یک بند گیے
oh, aye, oh,	او، اے، او
Boney was a prisoner	بونی بوت یک بند گیے
John Franzo	جون فرانزو
Boney broke his heart and died	بونی دلپروش بوت ء مَرَت
oh, aye, oh,	او، اے، او
Boney broke his heart and died	بونی دلپروش بوت ء مَرَت
John Franzo	جون فرانزو

(بونی، پنولین بونا پارٹ ء گو شیت)

(From: Fifty sailor songs or chanties or shanties from the seven sea)

Long drag Shanty

Away, haul aways	یک کش ءِ ٹپ ءِ، یک کش ءِ
O, haul away together	ہو، دُرست بہ ٹپ ءِ، یک کش ءِ
Away, haul aways	یک کش ءِ ٹپ ءِ، یک کش ءِ
O, haul away Joe	ہو، یک کش ءِ ٹپ ءِ، جو!
When I was a litte lad	وہدے من کسانیں چھٹے اتاں
my mother tell me	مات ءِ منی ءِ گوشت من ءِ
Away, haul aways	یک کش ءِ ٹپ ءِ، یک کش ءِ
O, haul away together	ہو، دُرست بہ ٹپ ءِ، یک کش ءِ
That I did not kiss the girls	اگاں من جنکی لُنٹ مہ چکاں
My lips would grow moldy	لُنٹ گڈا منی تاب گرانٹ
Away, haul aways	یک کش ءِ ٹپ ءِ، یک کش ءِ
O, hual away together	ہو، دُرست بہ ٹپ ءِ، یک کش ءِ
So first i has a spanish girl	(تہ) رست من ءِ اول اسپینی ءِ
but the was fat and lazy	زند ءِ سست ات سک ءِ بلتے
Away, haul aways	یک کش ءِ ٹپ ءِ، یک کش ءِ
O, haul away together	ہو، دُرست بہ ٹپ ءِ، یک کش ءِ

But now I had got an Irish girl	بلئے مرچاں من ۽ گوں آئر شے
and she nearly drives me crazy	آئی من ۽ راگار کتگ
Away, haul away	یک کش ۽ ژپ ۽، یک کش ۽
O, haul away Joe	ہو، یک کش ۽ ژپ ۽، جو!
Away, haul away	یک کش ۽ ژپ ۽، یک کش ۽
O, haul away together	ہو، دُرست بہ ژپ ۽، یک کش ۽
Away, haul away	یک کش ۽ ژپ ۽، یک کش ۽
O, haul away Joe	ہو، یک کش ۽ ژپ ۽، جو!
King Louis was the king of France	شاہ لوئیس فرانس ۽ شاہات
Before the revelution	ساری ترچہ آشوب ۽
Away, haul away	یک کش ۽ ژپ ۽، یک کش ۽
O, haul away together	ہو، دُرست بہ ژپ ۽، یک کش ۽
but, the people chopped his head off	بلئے مردماں آئی سر دُرگت
which spoiled his constitution	کہ آئی وتی آئین حراب گت
Away, haul away	یک کش ۽ ژپ ۽، یک کش ۽

O, haul away together	هُو، دُرست بہ ژپِے، یک کشِے
Away, haul aways	یک کشِے ژپِے، یک کشِے
O, haul away together	هُو، دُرست بہ ژپِے، یک کشِے
Away, haul aways	یک کشِے ژپِے، یک کشِے
O, haul away Joe	هُو، یک کشِے ژپِے، جو!

ہمے بُرزِے انگریزی امباء دگہ یک دُروشمے یا ورژن Version ے
چوش انت کہ بازیں دمگاں گوئشگ بیت۔

Hual Away Joe

Louis was the king of France	لوئیس فرانسء شاہ آت
Before the revolution	آشوبء چے ساری تر
Away, haul away	یک کشء چکٹے، یک کشء
we'll haul away joe	مائے چکاں، جو
But then he got his head chopped off	بلئے آئیء وتی سر گوازینت
which spoiled his constitution	چیا کہ آئیء آئین پروشت
Away, haul away	یک کشء چکٹے، یک کشء
we'll haul away joe	مائے چکاں، جو
theme way, haul away	اے، چکٹات، یک کشء
we'll have and long together	مائے ہو ریء چکاں باں
Away, haul away	یک کشء چکٹے، یک کشء
we'll haul away joe	مائے چکاں، جو
Once I was in Ireland	یکبرے من آئر لینڈء اتاں
Digging turf and praties	چڈیں زمینء گل گوتکوں

And now I am on a Yankee ship	مرچاں امریکی بوچیگے آں
Hauling an sheet and braces	تہتنگ ء آسن چکاناں
Now when I was alitte buy	ہماوہداں کہ من کسان اتاں
And some mother told me	منی مات ء من ء راگوشت
that if I didn't kiss the girls	ہر دیں تو جنکاں مہ چکّے
me lips would all grow mouldy	گڈا تئی لنٹ تاب گرانٹ
way, haul away	یک کش ء چکّے، یک کش ء
we'll had away the bowline	اے شنکیں رِداں چکاں ما
way, haul away	یک کش ء چکّے، یک کش ء
the packet is a roll in	مزن کساس ء گون انت

دگہ باز نامداریں انگریزی امبائے Drunken sailor انت کہ ایٹھی ء را
 "what do we do?" ہم گوشتگ بیت۔ اے کساس دُرستیں انگریزی زانتیں
 جاہاں گوشتگ بیت ء نامدار تریں امباہاں یکے کہ ایٹھی بازیں ورژن انت ء ہر جاگہ یک
 یک ء دو دو بندے پر۔

Drunken Sailor

what you do with a drunkansailor (x3)

earl-eye in the morning

نشہ نیں دریاوردء راجون کن ءے (سے براں)
مہلہ سہبء سِرا

way hay and up she rises (x3)

earl-eye in the moring

وے، ہے، ء تانکہ آپاد بنیت (سے براں)
مہلہ سہبء سِرا

Put him in the hold with the captin'sduaghter

(x3)

earl-eye in the morning

کیپٹن ء جنک ء چچی ء بند کن ات ءے (سے براں)
مہلہ سہبء سِرا

shave his belly with rusty razor (x3)

Earl-eye in the morning

چہ زنگی بلیڈ ء لاپ ءے بہ سائے (سے براں)
مہلہ سہبء سِرا

way hay and up she rises (x3)

Earl-eye in the morning

وے، ھے ء تانکہ آپاد بنیت (سے براں)

مہلہ سہب ء سرا

Put him the back of the paddy wagon (x3)

Earl-eye in thw Morning

دان ء بار کشتیں گاڑی ء پشت ء نادین ءے (سے براں)

مہلہ سہب ء سرا

way hay and up she rises (x3)

Earl-eye in the Morning

وے، ھے ء تانکہ آپاد بنیت (سے براں)

مہلہ سہب ء سرا

Throw him in the lock up,til he's sober (x3)

Earl-eye in the moring

بند ءے کن ات تانکہ آشر بہ بیت (سے براں)

مہلہ سہب ء سرا

way hay and up the rises (x3)

Earl-eye in the Morning

وے، ھے ء تانکہ آپاد بنیت (سے براں)

مہلہ سہب ء سرا

ماں ٹرینیڈاڈ ء (کلکتہ ء ویسٹ انڈیز نیام ء) باپا رء کاراں

دیم ء اتلگیں یک انگلو ہندی (Anglo-Hindi) امبا ءے۔

kekekeke, ekidumah

somarset-a-killah coolie ekidumah

somarset -a-killah wire fall, ekidumah

somarset -a-killah Bosun's mate, ekidmuah

اے بندۂ امباچہ جیمز فنٹن "Songs of the sea" ء زورگ
 بوتگ ء انچو اے جہل ء ہم۔ آئی ء گوشتگ کہ افریقائی امریکی ء لاطینی ء
 بازیں ہواریں امبا زبانی میکسیکو ء برٹش ہنڈوراسر ء دست کپیت۔ بیا اے امبا
 ء کتے چاریں۔

Ade hala hombre poquito mas,

Down below for rolling go !

And

Chyrra me yonkeechyrra me rao,

what's de matta de loggin' no go?

(Songs of The sea: James fonton)

اے امبا کہ دیم ء آرگ بوتگ آنت ایوک ء ردہم ء قافیہ ء چارگ
 ء واسطہ تنکہ وانوک ء راکتے سرپدی بہ ریت۔

1. Shiver my timber, shiver my soul

توار دڑہگ ء آنت، منی ارواہ ء دڑہینیت

یواو، چکت او

2. they are man where hearts are as black as coal

آنچیں مردم آنت کہ دل اش چواشکر ء سیاہ آنت

Yo ho, heave ho,

یواو، چکت او

3. And they sailed their ship cross the ocean
blue

ء آچہ سبزیں زرء وتی بوجیگ ء برانت

Yo ho, heave ho,

یواو، چکت او

4. A blood thirty captain and a cut throat crew

یکہ خون واریں کپتانے ء یک بُریتگ گٹس کاردارے

Yo ho, heave ho,

یواو، چکت او

د لگوش: اولی بندء تھا (Soul سول) ء دومی ء تھا (Coal کول) ہے پیم سیمی بند
ء (Blue بلیو) ء چارمی بندء کریو (Crew) آہنگ ء حساب ء گچین کنگ بوتگ
آنت۔ بزاں یک وڑیں آواز دینت۔

امباء بہرء بانگ (Classification)

چوناء وچود نیاء پیمء کارء حوالہء مئے امباہانی اوں بہرء بانگ یا گیشواری قدرتی صورتء بوتگ بلئے انگت آہانی گیشتریں گیشواری ءے پہ ارزانیں دربرگے ء حراہیں گئے نہ بیت۔ گیر آرگ لوٹیت کہ اے سبکیں گیشواری گڈی یا فائنل نہ انت ء نہ آیاتے وڑا انت کہ بدلینگ مہ بیت۔ بلکیں اے ترمیم ء گیشی کمی لوٹ ء ضرورت ء حساب ء کنگ لوٹیت تنکہ شنگنزء تہا ہمک ناہ ء جتائیں کوت ء وڑا ارزانی ءے دیم ء بیئت بلئے امباء ارواہ پولنگ مہ بیت۔

اولی مستریں حسابے ء مادو بہراں رواں:

1۔ موضوعاتی

2۔ فنی / تکنیکی

1۔ موضوعاتی

i۔ کارء حوالہء امبا

a۔ آپ ء درکنگی

b۔ آپ ء برگی

c۔ آچارء کارء

d۔ ماہورء کارء

ii۔ اسلامی رنگء

iii۔ چاگردی رنگء

iv۔ عاشقی ء دلوشی

2- فنی / تکنیکی

i- بحرانی حسابء

-a دزاجیں بحرء

-b درمیانی بحرء

-c لگئیں بحرء

ii- کساس (جحم) ء حسابء

-a مستریں کساسء

-b نیامی کساسء

-c کستریں کساسء

iii- جواب دیگی یا جُست کنگی

-a پسہء حسابء

-b تکرارء حسابء

iv- صنفی گیشواری

-a جنین آدمء زبانء

-b مردیں آدمء زبانء

1- موضوعاتی

i - کارء حوالہء:

کساس چہ دُرستیں امباہاں پہ کارء واسطہ نپ زورگ بیت بلئے انچیں امبا
 کہ وت ء درء بہ کنت کہ آہمے کارء واسطہ انت گڈاشر تریں گپے۔ دامولی، شمالی
 کیت، پاگاسیں، یالائے دگہ بازیں ہمے نشان ء الم دینت۔ امبادامولی ء تہا ہر
 بندء یگدارء تعلق داریں سادے، دارے یادگہ از بابے ء گپ جنگ بوتگ۔

گوشوک: دامء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: کش ات واجہ دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: آچارء چامپ ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: ہنجء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: شارتء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: گوشء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: دامنء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: ماہورء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: بیٹارء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: مٹارء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: پیلمء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: ولء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: بلء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

گوشوک: پٹوء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ روتیں دامولیء

a- آپء در کنگء:

یدارء دور دور بند انت۔ یکے دیئیء یکے پدی بہرء۔ دورء دوئیں سر
گوازے، دو گوازے ڈنء بنت۔ مردم ہمیشاں گر انت زور جن انت۔ یکے امبا
کنتء آدگہ جواب دینت۔

گوشوک: سلو آلاں بنیس

جوابی: انیس

گوشوک: اے لی یا اللہ

جوابی: یا اللہ

"یا اللہ" گوش انتء زور جن انت۔ یکدار چہ تزمان شکیت درس گوشان
کن انت۔

"اے یس، اے یس، اے یس"

ہے پیم داں یکدار بُرزء کیت۔ اگاں جوابی سست بنت امبا جنوک

پدا گوشیت:

گوشوک: آلاں بنیس

جوابی: اے یس

گوشوک: اے ول بنیس

جوابی: اے یس

گوشوک: اے لی یا اللہ

جوابی: یا اللہ

اے پیمنء تانکہ گیدارء ڈنء کش انت۔

b۔ آپء برگی:

گوشوک: ذکرء نبی

جوابی: یا اللہ ، یا محمدؐ

یا

گوشوک: یا ملو

جوابی: اویداں سے

(بلکیں من راست مہ باں، کہ وہدء دیر انت پہ اے بابتء بلئے اگاں منء کسے راست بہ کنت، منت وارئے باں)

c۔ آچارء کار:

(آچارء چامیگء وہداں جن انت ئے)

گوشوک: علمنار بٹامولا کرم کن

جوابی: آرگء منزلء گو میا سلام

d۔ ماہورء کار:

گوشوک: چنگ چڑو

جوابی: پالیری

اے تکرار ء گوں گوشتگ بیت ء کار کنوک چہ ماہور ء کشاد کشاد ء ماہیگاں
در کنان بنت۔ (تاکدیم 342، بلوچی کو نہیں شاعری، تہر ء درو شم، رد ء بند طاہر حکیم)
II۔ اسلامی رنگ ء:

اے رنگ ء امبا باز انت۔ ایشان ء انگت ہم بہر ء بانگ کنگ بوت کنت
بلئے۔۔۔ "من کہ منا جاتے کنان"۔۔۔ حضرت علیؑ بی بی حنیفہ ء شعر انت کہ
اے اصل ء کلاسیک ء توک ء شمار بیت بلئے و ہدیکہ امباہی امبا ء صورت ء جن انت
ئے گوں وتی کار ء گڑا امبا ء بیت۔

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰہُ (۱)

گو شوک: بسم اللہ

جوابی: لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰہُ

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰہُ (۲)

گو شوک: انچو گوں "بسم اللہ" ء بندات کنت ء جوابی "لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰہُ" ء تکرار ء کن
انت۔

"جی اللہ، بسم اللہ، یا اللہ، ماشاء اللہ، بسم اللہ"

گو شوک ہمیشاں گوشتیت ء جوابی ء ہما یکیں تکرار

یکدار ء کشگ ء و ہداں

گو شوک: سَلَو، آلاں بنیس

جوابی: انیس

گو شوک: اے لی، یا اللہ

جوابی: یا اللہ

گوں "یا اللہ" ءہوار جنگ بیت، ءاگاں یگدار ءبرز ءآرگ ءزور کم بیت گڑا امباء
 Tone بدلیت بلے جوابی یکیں "یا اللہ" ءگوش انت۔ وھدیکہ گو شوک آہا غ ءتوکل
 ءتوفیق دیگ ءواسطہ وتی گو شگ ءکیفیت ءبدلیناں کنت چوکہ "شگ
 یگدار" (بزاں گیشتر زور بہ جنت)، "زور کن واجہ"، "چست کن بڈؑ" ءدگہ ہمے
 پیم ء

انچو آچار چامبگ ءامبا انت
 علمنا ر بنا کرم کن
 آرگ ءمنزل ءگو میا سلام
 ہمے پیم ءامبا "شمسان" ءبندات چوش انت
 "سَلَوُاْ الْفَضْلَ ء"

III۔ چاگردی رنگ ء:

دریاورد ءکار ءجند و چاگردی کارے۔ وتی لاپ ءوالینیت ءوتی دگ ء
 غذا ئیت ءچکاریں ماہیگ ءپُجائینیت، بلے بیا کہ بازیں انچیں جاگہ ہست (من وت
 دیستگوں) کہ اودا شتر تریں ماہیگاں بہا کن انت ءذات ءسُست تریں ماہیگ ءپہ وت ء
 ہمساہگ ءکار انت۔ چریشی امیدا نگت بازیں دمگاں "کاڑی" دیگ ءہم رواج ہست
 انت۔ "مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ"، "بازار ء"، "نازل کراچی بانکیں" ءدگہ
 بازیں ہمے بہر ءکپ انت۔

گو شوک: نازل کراچی چوں کنت؟

جوابی: نازل کراچی بانک انت

گو شوک: ترتیت ءشہر ءمیل کنت

جوابی: نازل کراچی بانک انت

گو شوک: نازل وت ۽ بیگواه کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت
 گو شوک: نازل سرء سوداء کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت
 گو شوک: نازل وت ۽ راوار کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت
 گو شوک: نازل وت ۽ عیدار کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت
 گو شوک: نازل وت ۽ شومان کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت
 گو شوک: راج ۽ وتی بنام کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت
 گو شوک: رسوا سرء بازار کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت
 گو شوک: نازل چتوریں کار کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت
 گو شوک: جند ۽ وتی لیلام کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت
 گو شوک: زند ۽ وتی ویران کنت
 جوابی: نازل کراچی بانک انت

IV۔ عاشقیء دل و شہی:

کارء تھا کہ وشہی مہ بیت گڑا مردمء کار کنگ زور جنت۔ وتی عام زندگیء
گیشتریں دریاورد مسکراہء توازہء دلے دار انت۔ بازیئے انجیں ہست کہ ذاہء بدء
ہم کمار نہ کنت۔ بلکیں پشت چنڈ کنت ءرؤت (بلئے دُرست چوش نہ انت)۔

شباباش انت چنگ تئی مات ء

پیداک ءے کتگ سوغات ء

ایٹی جواب ء جوابی اگاں چے "کپنجرء" گو شیت بلئے "کپنجرء" را ابید
ردہے دارگ ء دگہ ربط نیست۔ ہے پیم ء چنڈیناں وتی رومال ء، بنگال ء، یلہ
سے "گل ء شے نلا" شمسان، دستان ءے دارگب ءے چک ء دگہ بازیئے انجیں انت
کہ گوں عاشقیء دل و شہی ء بہرے گو شگ بوت کن انت۔ ہمروچی یں زندء ہے
کسان کسانیں وش تبی الم ء ادا ظاہری دینت۔

2۔ تیکنیکی یافتی

I۔ بحرانی حساب ء

(a) دڑا جیں بحرء

(b) درمیانی بحرء

(c) لکیں بحرء

(a) دڑا جیں بحرء:

ملک ء مئے گزدانیں

شمال کئیت لمب لمب ء

بانک ماں بان انت

کپنجرء

چنڈیناں وتی رومال ء

پاگاسیں

مہ جن ءے کہ مات ءوت جتگ

بھٹو کراچی ء جتگ

اللہ من ء ملیر ء جتگ

وشیں نارنج ء بووشیں

بنگال ء

یلہ سے

دستان ءے دار، گبان ءے چک

گل ء شے نلا

نازل کراچی بانکیں

شمساں

شبابیلاں ہیلی یا اللہ

دام ء کش ات دامولی ء دگہ

(b) درمیانی بحر ء:

کاری ء وٹینگ ء

شہابسلطان شاہ

تئی نازر چاں

آشلیں گوادری

ء دگہ

(c) لکئیں بحرء:

اے واللہ

کولواہی

چہ پلے (شوگ ننگر امبا)

بازارء

بیچارگہ چک

آخری کندو

ءدگہ

II۔ کساس (جحم) ۽ حسابء

(a) مستریں کساسء

چو کہ کپنجہرء

چنڈیناں وتی رومالء

بنگالء

یلہ سے

مناجاتے کناں

ءدومی

(b) نیامی کساسء

چہ پلے؟

کولواہی

چمکے لوٹیت

اے واللہ

پاگاسیں

ءدومی

(c) کستریں کساسء

آچار چامپکء امبا

ننگرء امبا

کاراسی امبا

III۔ جواب دیگی یا مجست کنگی

(۱) ہما کہ پسہ دیگ بیت

(۲) ہما کہ تکرار بیت

۱۔ پسہ دیگی:

"چلمباں چنڈینیت"۔۔۔ ایشی تہا جوابی تکرارء نہ کنت، بلکیں وتء راہما

کیفیتء عملء بہرے سرپد بیت۔

گوشوک: کولواہی

جوابی: چلمباں چنڈینیت

گوشوک: وت کندی

جوابی: منء کندینیت

گوشوک: وت لرزی

جوابی: منء لرزینیت

گوشوک: کولواہی

جوابی: چلمباں چنڈینیت

ہے پیمء "نازل گارانت" یا "من نہ گندان ءے" ءتہا یک جا گہے جست
گرگ بیت کہ اگاں نازل گندگ بہ بیت گڑا؟
پسہ رسیت: "سرء سندان ءے"۔

ہے پیم بانک ماں بان انت، چمکے لوٹیت، ءہم جوابی بند بدل انت ءگڈ سرا
شوگ تنگر امباء چار ءے گڑا آئی جوابی یکیں تکرار ء نہ کن انت، بلکیں چوش گشے
جستے ءپسہ ءدینت۔

گو شوگ: چہ پلے؟
جوابی: آسمی پلے!!
گو شوگ: کجاداتگ؟
جوابی: گوادراء شہراء!
گو شوگ: کجاستگ؟
جوابی: جیگ ءسرابستگ!
گو شوگ: چہ پلے؟
جوابی: آسمی پلے!

اے دُرسیں امبا کہ ایشانی من برز ء ذکر کتگ کمیں بندانی امبا انت، ء
چوناء وتی کار ء کساس ءبالاد ء حساب ء امباء گوش انت۔

۲۔ تکرار ء حساب ء:

کساس گیشتریں امباہانی تہا جوابی یکیں تکرار ء کن انت، بل کہ تکرار ء
ہے گپ ءراگوں موضوع ء ربط ہست یا نیست؟ پہ درور:
"ملک ءمے گزدانیں، شمال کنیت لمب لمب ء" "پاگاسیں، اے واللہ ءدومی"۔

IV۔ صنفی گیشواریء حوالہء

(a) جنین آدمء زبانء

(b) مردیں آدمء زبانء

a۔ جنین آدمء زبانء

جنگے وتی ماتء گوشتگء انت کہ من بھٹوء گراںء بھٹو کراچیء شتگ۔ آ
 بھٹوء ستاء کنت کہ آئی چمانی روک انت، جانء جگر انت، ساہء نفس انتء چہ مات
 ء موکل لوٹیت کہ منء یل دئے رواں بھٹوء کاراں کہ بھٹو کراچیء شتگ۔

ہے پیمء اے بند:

ساعتے صبر کن کندہء نامشی

ناحد ابازارء بہ پرداچی

سیتء مئی نیں کاگدء پیچی

جنینی گوشتگینے شمار کنگ بیت۔ یا "گلء شے نلا" ء تھا اے بند

دست وتی شمارء پندوء برتگ

یا "بنگالء" امباء اے ٹکر کہ

من چداڑ مے دز گہار زرتیں

من شتاں برزیں ریکسرے نشتاں

پر منی چماں شاگے پیداکیں

منی نظر گنٹء عینک بے روکیں

دوست ہما انت کہ پاٹیء شتگ

ٹیلء میٹانی چوٹوئے شتگ انت

ایرانی دز مالے ماں گورے لوپ انت

یا گڑا امبا "شمساں" ء اے نگر ء بہ چارات،
 ششتگ انت بیک من داتگ انت گوندو
 بیک مہ ہشاں، داں موسمہ بیا انت
 دوست منی سگان ء سرء مردانت

b۔ مردین آدم ء زبان ء:

یلہ سے، گل ء شے نلا، بنگال ء۔۔۔ اگاں چے لہتینانی تہازا بولی شاعری ء
 بند ہوار بلئے گیشتریں شاعری کنوک مردیں آدم انت کہ برے چڑی ء برے نازی
 ء، برے نازل ء برے آشلی ء وتی گپانی بُن گپ کن انت۔ اے بابت ء "اللہ من ء
 ملیر ء جنگ" یک شریں درورے۔ بیاہمے امباء چاریں۔

گوشوک: اللہ منی ملیر ء کپوت

جوابی: اللہ من ء ملیر ء جنگ

گوشوک: وش کو کواں گوں زیرماں

جوابی: اللہ من ء ملیر ء جنگ

گوشوک: من گوشت چش ء لمب ء گراں

جوابی: اللہ من ء ملیر ء جنگ

گوشوک: بالے کناں ملکہ رواں

جوابی: اللہ من ء ملیر ء جنگ

گوشوک: من ٹیکسی ءے باڑو کناں

جوابی: اللہ من ء ملیر ء جنگ

گوشوک: کھارودر ء سنیل ء رواں

جوابی: اللہ من ۽ ملیر ۽ جنگ
 گؤ شوک: دوست ۽ سلاماں سربیاں
 جوابی: اللہ من ۽ ملیر ۽ جنگ
 گؤ شوک: دوست ۽ وتی مہماں بیاں
 جوابی: اللہ من ۽ ملیر ۽ جنگ
 گؤ شوک: پٹکے مشین پل ۽ براں
 جوابی: اللہ من ۽ ملیر ۽ جنگ
 گؤ شوک: مندر یکے شوقیں من جناں
 جوابی: اللہ من ۽ ملیر ۽ جنگ
 گؤ شوک: دوست ۽ نشانی ۽ دیاں
 جوابی: اللہ من ۽ ملیر ۽ جنگ
 گؤ شوک: من ملیر ۽ یاد ۽ نہ باں
 جوابی: اللہ من ۽ ملیر ۽ جنگ

بلوچ بندن ءیک برے

حافظ ابا بکر پیشکانی ء پر بندانی کتاب "امباہی کُتہ بانگواہ" (اے کتاب بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء 2007ء چاپ کتگ، نز آروک ڈاکٹر فضل خالق انت) ء تہا بلوچ بندن ء یک واقعہ ء گپ ء حبر شعری دژ وشم ء گوشتگ بوتگ کہ آہاں چوں امباہی کتگ، چیا امباہی کتگ ء کجام و ہد ء امباہی کتگ۔ اے پیم ء امباہی لہنتیں چیز وت گیشیت کہ آئی ء یک دژ وشم اے پر بندوت درا کنت۔

دریائی بھرن:

شکر چہ قادر ء رحمان ء

بکشیت در اول ایمان ء

کپتگ آتے دریاء

اے شوم بھرن ء کارنجال

شیریں ناخدا دل رنجال

دائِم ماں زر ء سنگاراں

چہ شو میں بھرن ء بیزاراں

اے شپ گوشتگ ء بانگواہیں

ماہورِ درتگ ءِ سہ جاہیں
مرچی مُنگ ءِ تئی داوائیں

وائی چہ تیاب ءِ رُستہ
سنگار بھرن ءِ مان بستہ

جست کن داد خد ءِ تیاب ءِ
امباہی کتگ بانگواہ ءِ
زور اش باز جتہ یکجاہ ءِ
اودا بھرن ءِ بنجاہ ءِ

اے دڑا جیں پر بند ءِ را من کسان کسانیں نگرانی تہا دیم ءِ آور تگ تنکہ
پر بند ءِ مزنی ءِ مردم نگیگ مہ بیت۔ اے پر بند کتاب ءِ تاکدیم 40 ءِ سرا انت۔
اے مزنین ماہیگ (بھرن) کہ آئی ءِ آد مگ ءِ مہلوک ءِ رادستے دپ ءِ داتگ،
مردم تاوان بار کتگ انت۔ پر آئی گرگ ءِ جنگ ءِ واسطہ سنگار ءِ شتگ انت۔ مچ
بوتگ انت، امباہی اش کتگ ءِ وتی دشمن اش چکّ پر وش کتگ۔

یک نازر کیس فرقے

انگریزی لبرزانک ء تھا اے صنف ء گوں نزکیس یکے دو گال دیم ء کئیت
 کہ ایشانی تہا نازر کیس فرقے ہست۔ یکے Shanty انت ء دومی Sea song۔ شانتی
 ء بابت ء ماتچک ء گوشت کنناں کہ اے امبانت بلئے Sea song ء رامادریائی صوت
 گوشت کنیں ء اے چہ امباء واضح ء درائیں صورتے ء فرقے داریت پمشکا لبرزان آرا
 جتا میں نام ء بہرے دینت۔ امباء را گوں کار ء ہم گزنج کنگ یا تخصیص کنگ الم انت
 بلئے پہ دریائی صوت ء الم نہ انت، بیت شر نہ بیت شر، امباکدی گوں ساز ء (پیش ء
 زمانگ ء) گوشتک نہ بوتگ، بلئے دریائی صوت ء واسطہ اے شرطے نہ انت۔ امباء
 شاعر زانگ نہ بوتگ بلئے پہ دریائی صوت ء چوش نہ انت۔ ہے پیمیں لہتیں نقطہ ء
 گپ انت کہ اے گیش ء گیوار ء کمک دینت۔ یکہ دگہ مستریں فرقے ایشانی
 مضمون ء مواد نیک انت۔ دریائی صوت ء بندات ء آسر کیشینتگیں بنت۔ سرگوستے
 بوت کنت، حُشکان ء بابت ء، مردم ء بوجیگانی بابت ء، دریائی ویل ء دُڑی دُنگی ء بابت
 ء گپ کنگ بیت ء ایشانی وتی وتی پزدرے بیت ء ایشانی دیمر وی مکمل ہم جتا انت۔ امبا
 ء بابت ء پٹ ء پول ء کمی ء سبب ء اے بُن گپ اصل ء وٹئی انت ء باز کار لوٹیت۔
 ماں بلوچی ء ایشی یک شریں درورے "بُزء را" نا میں پر بندے کہ منی کار
 ء و ہداں چہ اور ماڑہ ء من ء دست کپتنگ ات، بلئے رند تر ا منی بدلی سدی ء چکر اں

منی موادانی کیسگ کہ جنگ بوت۔ اے پر بند ہم شت۔ بلئے انگت بازیں و ہد نہ
 گوشتگ ء بازیں مردم ء رایات بیت ء یک کسانیں سُر پُرے لوطیت۔ "بُزء را" پر بند
 ء توک ء بُزء چیز ء گپ بوتگ بزاں کانٹ ء بہ گرتاں لٹک ء بیاہ تشبیہی گوشگ
 بوتگ انت۔

واجه صبادشتیاری ء کتاب گلکار ء چکنکار یک بنیادی کتابے۔ اے کتاب ء
 تہا امباء سر حال ء کہ ہما پر بند دیگ بوتگ انت۔ آدریائی صوت ء ردء شمار بنت، امبا
 ء اناں (اگاں ماسر پدیں مردمانی فارمولاہاں بہ چاریں) واجہ صدیق آزاد ء اے
 پر بند تاکدیم 272 ء انت۔

جہہ جن ات بیلاں

اللہ ہو

بند ات لانکاں

اللہ ہو

چاکر ء بچاں

اللہ ہو

میریں بلوچاں

اللہ ہو

جی جی، زِر ء بچاں یلیناں

اے اللہ اے

لڈان ء روان انت یکدار

اے اللہ اے

بر آپ جڑان ات آچار

اے اللہ اے

جی جی، زرءِ بچاں یلیناں

اے اللہ اے

زر گوات، شمال انت، ناشی

اے اللہ اے

سرہنگ جنان انت گورشی

اے اللہ اے

گپتہ دودی می چولاں

اے اللہ اے

زُر تگ ساوتی ہولاں

اے اللہ اے

جمراں بستگ ہوراں

جانشودر نگاں گوں دوراں

جی جی زرءِ بچاں یلیناں

اے اللہ اے

(صدیق آزاد)

دریا مست انت چول چست انت

بوجیگ ۽ نگہبان اللہ انت

بوجیگ ۽ نگہبان اللہ انت

بوجیگ زرءِ چے پیداک انت

چولانی سراے سران انت

آچارء وتیگء اے دران انت

بوجیگء نگهبان اللہ انت

بُرزء آزمان، جہلء دریا

دریا اے تئی مہمان انت

واجه خضر مئے پاسبان انت

بوجیگء نگهبان اللہ انت

قصر قندی بورل پریشان انت

بوجیگء سوار انت حیران انت

منزلء وتیگء اے چاران انت

بوجیگء نگهبان اللہ انت

(بورل قصر قندی)

امبا: دیمرنی ء جیرہ

خیر، ڈالچاری پماؤ چشیں بلاہیں گپے نہ انت چیا کہ ہر وڑا، ہر تک ء ڈالچار بوتگیں راجے ء حساب ء مئے ہمک چیز ہے چکاسنگ ء کئیت ء انچو امبا انت۔ مئے Folk ء بہر و سرجم ء ڈالچاریں بہرے بلئے آئی تہا پدا "امبا" گیش ڈالچار بوتگ ء انگت ڈالچار انت۔ اے ڈالچاری ء راکمے "ڈالچار" ء سرگوز کنگ ء حاتر امارا چے کنگ لوٹیت کہ مئے امبا ء اندیمیں مڈی دیم ء بیا انت ء ایشی ء رادیمرنی ہم بہ رسیت۔ وہدیکہ ما اے دنیا ء نشنگیں گڑا چے دنیا ء رپک ء ہنر، ٹیکنالوجی ء علماں چے مارا باز دربرگ ء پاندگ زورگ لوٹیت۔ امبا ء زوال گوں مشینی دور ء آگ ء بندات بوتگ کہ پہ "مردمانی زور" ء لوٹ کم بوتگ، انچوش گوں دنیا ء ہم بوتگ، دنیا ء وتی امبا چون زندگ داشتگ انت مارا آہانی پدگیری یارندگیری کنگ لوٹیت ء پہ وتی امبا ء یک ایمن ء دوستداریں چاگردے ودی کنگ لوٹیت۔ اے بابت ء پٹ ء پول ء لہتیں گپ ماریتگ انت ء دیم ء کاران اش، گوں اے اُمیت ء کہ من ء گیشتریں سر ء سونج کنگ بیت۔

* مارا امباہانی درگیجگ ء واسطہ، چنگ ء نز آرگ ء واسطہ ہما دگی دوستانی کمک زورگ لوٹیت، بزاں آہان ء Task دیگ بہ بیت۔ انچیں مردم کہ لبزانک ء

گچینی رنگ ء کو نہیں لبزانک ء زان انت، دوست دار انت، آاے بابت ء دلجمیں
کارکت کن انت ء ادارہ آہانی "پشت دردی" ء بند ء بوج ء بہ کن انت ء کاراش بہ گر
انت۔

* ادارہاں (خاص ادبی ء اے دگہ تعلق داریں) دز بندی کنگ بہ بیت کہ
آ کو نہیں Folk چُٹی ء میڑی بہ کن انت ء آہانی تھا "امبا" ء راشتریں بہرے بہ
دینت چیا کہ تنی وہدی مئے مہلوک گوں امبا ء شری ء پجاروک نہ انت۔

* میوزیمانی تھا Folk ء واسطہ کارنر Corner جوڑ کنگ بہ بیت ء ہمودا
چیزے چیزے Display کنگ بہ بیت۔

Folk * ء سراء پدا خاص امبا ء جند ء سراء آئی تعلق داریں دمگانی تھا
فیسٹیول کنائنگ بہ بیت۔

* امبا ء گروپ / ٹولی جوڑ بہ کن انت یا بہ کنائین انت ء آہانی نیام ء مقابلہ
بہ کنائین انت ء اے گروپاں یکے دومی ء گوں نزیک بہ کنائین انت۔

* بلوچستان یونیورسٹی ء تربت یونیورسٹی ء ورنہیں پٹ ء پولاکاران ء اے
ذمہ واری دیگ بہ بیت۔ (ہما کہ اے جوازت ء بہ دار انت) کہ امبا پیدا کنوکیں
دمگاں پٹ ء پول بہ کن انت ء در بہ گج انت ء آہان ء سائنسی سیمے ء دیم ء بیار انت،
بہ پہاز انت۔

* تاکبنداں Folk ء پدا خاص امبا ء بابت ء خاصیں تاک ء نبشتانگانی
دز بندی کنگ بہ بیت۔ پرنٹ میڈیا ء رااے بابت ء سرپدی دیگ بہ بیت۔

* اسکولانی تھا پہ Folk ء دیم ء آرگ ء منصوبہ سازی بہ بیت۔
* الیکٹرونک میڈیا ء راپہ ڈاکو منٹریز ء دومی ہے رنگیں پٹ ء پول ء واسطہ
میار بار کنگ بہ بیت۔

* امباء رانوکیں دور ء نزیک کنگ ء واسطہ ء چہ بیکو اہی ء رکینگ ء واسطہ
دنیا ء ہما فار مولا ء رہند کہ کار بستگ انت، آہاں چہ نپ زورگ ء حاترا کار گرگ بہ
بیت (آڈیو، ویڈیو ریکارڈنگ ء دگہ)۔

اے، لہتیں گپ کہ منی فکر ء اتلگ انت ء من دیم ء آورنگ انت، انچو دومی
دوست ہم ہے "ڈالچاری" ء بہ مار انت ء گیشتر ء شر تریں تجویز دیم ء بیار انت۔
منصوبہ بندی ء راہ ء دراں بہ کشین انت ء عملی جہدے پیش بہ دار انت۔ من
حوالہ دیگ لوٹاں خاص (Falmouth International sea Shanty Festival)
(فالماؤتھ انٹرنیشنل سی شانتی فیسٹیول) ء کہ آئی ء تہا بازیں تجویز ء
رہندانی گپ بوتگ، ماہمانی ء دیم ء بہ کنیں ء دیم ء بہ رویں ہم شر بیت۔ امباء راجہ
تیاب ء زرعہ لنجم ء در بہ کنیں ء گوں زمین ء ہوار بہ گیجیں۔ چہ ساز ء زیر ء آئی
ء دوری ء ہلاس بہ کنیں ء پہ نوکیں زندمانے ء نزیک تر بہ کنیں۔ بیست ء یکمی صدی ء
لوٹاں بہ زانیں ء Folk ء پدا گمراہ کنگ یا Revival ء واسطہ بہ جیڑیں ء تہنا گپ نا
بلکیں عملی کار ہم بہ کنیں۔

أَمْسَا

ولا جمبے

گوشوک: کاریء وٹینگء
 جوابی: ولا جمبے
 گوشوک: ریکء مزن بلّ
 جوابی: ولا جمبے
 گوشوک: باز بانکیں جلّ
 جوابی: ولا جمبے
 گوشوک: اے زِرء توکء
 جوابی: ولا جمبے
 گوشوک: جنت چو گروکء
 جوابی: ولا جمبے
 گوشوک: ریکء شکاری
 جوابی: ولا جمبے

گوشوک: سُدم¹ءِ کاری

جوابی: ولا جمبئے

گوشوک: کشءِ کماری

جوابی: ولا جمبئے

گوشوک: مچاک²ءِ کاری

جوابی: ولا جمبئے

گوشوک: بانک دُنانی

جوابی: ولا جمبئے

گوشوک: مسک (ءِ) مہلبانی

جوابی: ولا جمبئے

¹ سُدم، پاگاسءِ یک قسمی کہ اصلیں نام ءے۔۔۔

² مچاک۔ ماہیگ۔

ملک ءِ مئے گزدان (۱) انت

گوشوک: ماچوں کنیں صومال ءِ
 جوابی: ملک ءِ مئے گزدان انت
 گوشوک: ماہیگ مئے چُل ءِ انت
 جوابی: ملک ءِ مئے گزدان انت
 گوشوک: ماہیگ مئے جولام انت
 جوابی: ملک ءِ مئے گزدان انت
 گوشوک: یکد اراں بیائے، پر کن ات
 جوابی: ملک ءِ مئے گزدان انت
 گوشوک: ماچوں کنیں صومال ءِ
 جوابی: ملک ءِ مئے گزدان انت
 گوشوک: ماہیگاں بیا بہر کنیں
 جوابی: ملک ءِ مئے گزدان انت
 گوشوک: زیاد ہیں ماہیگ گلو انت

جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: جلدی کن ات، جلدی کن ات
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: چرپکاں بیانزیک کن ات
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: ماہیگ مئے سک باز انت
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: ماہیگاں بیا گالیٹاں کن ات
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: ماوتیں، وت ماں وتیں
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: ماچے کنیں صومال ء
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: جلدی کنے، شپ مہ بیت
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: جلّ مئے پڑاں ماہیگ ء
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: ایشاں برات گوادر ء
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت
 گوشوک: جلدی کن ات، جلدی کن ات
 جوابی: ملک ء مئے گزدان انت

گوشوک: ماچے کنیں صومال ء
جوابی: ملک ء مئے گزدان انت

(۱)۔ ماہیگ کُشگ ء رہندے۔ گزدان جاگے ء نام انت۔ ادا مطلب انت کہ ماہیگ باز انت، گزدانی دریائی اولاکے کہ تاں دیراں دریاء مز نیں آپ ء جلیت ء ہمودا ماہیگ کُش انت ء پدا ماہے کپے ء پدواتر انت، بزاں شکاری مستریں اولاکے۔

تئی نازِ رچ آنت

گوشوک: نازِ مہ کن نازی

جوابی: تئی نازِ رچ آنت

گوشوک: نکلے آپء

جوابی: تئی نازِ رچ آنت

گوشوک: نکلے چاہء

جوابی: تئی نازِ رچ آنت

گوشوک: کئیلے تمباکء

جوابی: تئی نازِ رچ آنت

گوشوک: وهدء بے وهدء

جوابی: تئی نازِ رچ آنت

گوشوک: سیرء عاروسء

جوابی: تئی نازِ رچ آنت

گوشوک: مہرء دوستیء

جوابی: تنی ناز رچ آنت

گوشوک: لیبء گوازیء

جوابی: تنی ناز رچ آنت

گوشوک: ترء تابیء

جوابی: تنی ناز رچ آنت

گوشوک: سنیلء سوادىء

جوابی: تنی ناز رچ آنت

گگرے

(شوڪ ننگرء امبا)

گو شوڪ: شابا (۱)، سلطان شاہ

جوابی: گگرے

گو شوڪ: چماں دیدگء کھولاں کن

جوابی: گگرے

گو شوڪ: منجوء چیرء کن

جوابی: گگرے

گو شوڪ: ناہء لیجرے کن

جوابی: گگرے

گو شوڪ: ناہء روگنء کن

جوابی: گگرے

گو شوڪ: ناہء مستگء کن

جوابی: گگرے

گو شوڪ: ناہء شیرگء کن

جوابی: گگرے

گوشوک: چاہء دار پیچے کن

جوابی: گگرے

گوشوک: نانء بینگے کن

جوابی: گگرے

(۱)۔ بزاں شاباش، ہے کن، زیت کن۔

امبائے سے ورژن

(Version)

(۱)

گوشوک: جمبات بچاں

جوابی: اے واللہ

گوشوک: ماہورء کشات

جوابی: اے واللہ

(یعقوب، چاہبار)

(۲)

گوشوک: ماہورء کشک

جوابی: اے واللہ

گوشوک: مردانی کارانت

جوابی: اے واللہ

(نبی بخش، چاہبار)

(۳)

گوشوک: کشِ ایتِ ماہورِ

جوابی: اے واللہ

گوشوک: مردانی کارِ انت

جوابی: اے واللہ

(عبدی، چاہبار)

 (واجہ عبدالغفور جہان دیدہء منتِ)

آه اللہ

گو شوک: بندر مصیر آنت

جوابی: آه اللہ

گو شوک: گورانی جا گاہ انت

جوابی: آه اللہ

گو شوک: ماہیگ ءؔؔؔ

جوابی: آه اللہ

گو شوک: کاؤک ء تیر وارت

جوابی: آه اللہ

(یعقوب طارم ءؔ مولا بخش غلامی ءؔ گوشتگیں)

واجه عبدالغفور جہان دیدہ ءؔ منت ءؔ

بندن مصیرائیں

(اے دگہ ور ژنے)

گوشوک: سے شبپہ راہیں

جوابی: بندن مصیرائیں

گوشوک: سے روجہ راہیں

جوابی: بندن مصیرائیں

گوشوک: بوجیگہ راہیں

جوابی: بندن مصیرائیں

گوشوک: بدوانی جاہیں

جوابی: بندن مصیرائیں

گوشوک: قادوی جنگاہیں

جوابی: بندن مصیرائیں

گوشوک: گورانی جاگاہیں

جوابی: بندن مصیرائیں

گوشوک: ماہور آپائیں

جوابی: بندن مصیرائیں

اے واللہ

گوشوک: بندن مصیر انت

جوابی: اے واللہ

گوشوک: گورانی جاگہ انت

جوابی: اے واللہ

گوشوک: بندن مصیر انت

جوابی: اے واللہ

گوشوک: کارء دریا انت

جوابی: اے واللہ

گوشوک: بُرزء اللہ انت

جوابی: اے واللہ

گوشوک: بندن مصیر انت

جوابی: اے واللہ

من نہ گندان ئے

گوشوک: نازل گار انت

جوابی: من نہ گندان ئے

گوشوک: کوہ پہ کوہ انت

جوابی: من نہ گندان ئے

گوشوک: ڈاک پہ ڈاک انت

جوابی: من نہ گندان ئے

گوشوک: اگاں گندان ئے

جوابی: سرء سندان ئے

گوشوک: نازل گار انت

جوابی: من نہ گندان ئے

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (۱)

گوشوک: بسم الله

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: جی الله

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: بسم الله

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: یا الله

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: ماشاء الله

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: بسم الله

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (۲)

گوشوک: بِسْمِ اللَّهِ

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: بِہ دے دے اللَّهُ

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: بِہ دے دے مولا

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: بِہ دے دے رازق

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: بِہ دے دے خالق

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: بِہ دے دے مالک

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: بِہ دے دے ستار

جوابی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

گوشوک: بِہ دے دے غفار

جوابی: لا اِلهَ اِلا اللّٰهُ

گوشوک: بہ دے رحمان

جوابی: لا اِلهَ اِلا اللّٰهُ

گوشوک: بہ دے ربّی

جوابی: لا اِلهَ اِلا اللّٰهُ

یلا سے

گو شوک: بوجیگ منی زِرء انت۔ اللہ منی نگہبان

جوابی: یلا سے

گو شوک: زِر گوات یا ناشی، یا کہ بہ بیت طوفان

جوابی: یلا سے

گو شوک: پُر عیب ء پُر گناہیں، بے پشت ء بے پناہیں

جوابی: یلا سے

گو شوک: یارب بہ بخش مارا، نام انت تنگ رحمان

جوابی: یلا سے

(غلام رسول دینار زئی ء گوشتگیں)

(واجہ عبدالغفور جہاندیدہ ء منت ء)

یا اللہ، یا مردان

گوشوک: شہابا اوشاری

جوابی: یا اللہ، یا مردان

گوشوک: چو نر مزاری

جوابی: یا اللہ، یا مردان

گوشوک: مردء شکاری

جوابی: یا اللہ، یا مردان

(مراد بخش چاہبار)

(واجہ عبدالغفور جہانیدہء منتء)

یا اللہ، اے مرداں

گوشوک: ماہیگِ زِ رانی

جوابی: یا اللہ، اے مرداں

گوشوک: کر گر گانی

جوابی: یا اللہ، اے مرداں

گوشوک: کشِ عُبیارِے

جوابی: یا اللہ، اے مرداں

گوشوک: چو نر مزاری

جوابی: یا اللہ، اے مرداں

(واجہ عبد الغفور جہان دیدہ، منتِ ع)

یا اللہ، یا مرداں

گوشوک: مردء شکاری
 جوابی: یا اللہ! یا مرداں
 گوشوک: دِکواں داراں
 جوابی: یا اللہ! یا مرداں
 گوشوک: ماہیگ ہلاراں
 جوابی: یا اللہ! یا مرداں
 گوشوک: کش ات بیاراں
 جوابی: یا اللہ! یا مرداں
 گوشوک: چو نر مزاراں
 جوابی: یا اللہ! یا مرداں

(واجہ عبدالغفور جہانیدہ ءمنت ء)

یا اللہ

گوشوک: اِہلے مالے

جوابی: یا اللہ

گوشوک: شہا، ڈے جواناں

جوابی: یا اللہ

گوشوک: ماہورءِ جمہا

جوابی: یا اللہ

گوشوک: ماہیگءِ کاریت

جوابی: یا اللہ

گوشوک: گوراں (۱) کاریت

جوابی: یا اللہ

گوشوک: سارماں (۲) کاریت

جوابی: یا اللہ

گوشوک: کمپواں (۳) کاریت

جوابی: یا اللہ

گوشوک: جی منی ورنا

جوابی: یا اللہ

گوشوک: بوجیگ دِراج انت

جوابی: یا اللہ

گوشوک: دریاء تاج انت

جوابی: یا اللہ

گوشوک: ہمت او مرداں

جوابی: یا اللہ

گوشوک: چم شمع زرداں

جوابی: یا اللہ

گوشوک: اِھلے مالے

جوابی: یا اللہ

کینجبرء

گوشوک: شاباش انت چنگ تئی ماتء
جوابی: کینجبرء

گوشوک: پیدا اک ئے کتگ سوگاتء
جوابی: کینجبرء

گوشوک: ابو، چار دہی ماہء کپ
جوابی: کینجبرء

گوشوک: زہر انت ء نہ جنت گوں ماگپ
جوابی: کینجبرء

گوشوک: ابو، چار دہی ماہء چُنڈ
جوابی: کینجبرء

گوشوک: توؤ د ختر ء ماؤں لُنڈ
جوابی: کینجبرء

گوشوک: بانگواہ ء کنیں گوداں پُنڈ
جوابی: کینجبرء

گوشوک: باگانی کپو در سبزیں

جوابی: کپنجبرء

گوشوک: طوطی زیمیل ءوش لبزیر

جوابی: کپنجبرء

گوشوک: اسپیتیں گشے نودی شل

جوابی: کپنجبرء

گوشوک: گندیم گونگیں گر کی تل

جوابی: کپنجبرء

گوشوک: چاریت، پہ کئے ء بیت مہتل

جوابی: کپنجبرء

گوشوک: برپیں جمرانی تزونگل

جوابی: کپنجبرء

گوشوک: ابو، چار دہی ماہء کپ

جوابی: کپنجبرء

گوشوک: زہر انت ء نہ جنت گول ماگپ

جوابی: کپنجبرء

چنڈیناں وتی رومال ء

گوشوک: پیداکاں مصیر اوالا
 جوابی: چنڈیناں وتی رومال ء
 گوشوک: پیداکاں، کراچی والا
 جوابی: چنڈیناں وتی رومال ء
 گوشوک: پیداکاں، ارر سیگ (۱) والا
 جوابی: چنڈیناں وتی رومال ء
 گوشوک: توبہ، مکران ء حال ء
 جوابی: چنڈیناں وتی رومال ء
 گوشوک: بسکوٹ ء شکر بے مال ء
 جوابی: چنڈیناں وتی رومال ء
 گوشوک: گیشیناں وت ء جنجال ء
 جوابی: چنڈیناں وتی رومال ء
 گوشوک: کایاں پہ اُمیت ء لال ء
 جوابی: چنڈیناں وتی رومال ء
 گوشوک: بنداں من وتی شہ بال ء
 جوابی: چنڈیناں وتی رومال ء

گوشوک: شنگیناں سرء من شالء
 جوابی: چنڈیناں وتی رومالء
 گوشوک: سنداں من دلء چچالء
 جوابی: چنڈیناں وتی رومالء
 گوشوک: عارو سیں پداکاڑانی
 جوابی: چنڈیناں وتی رومالء
 گوشوک: سینگاراں گلء جودانی
 جوابی: چنڈیناں وتی رومالء
 گوشوک: پنء آمڑاں لنٹانی
 جوابی: چنڈیناں وتی رومالء
 گوشوک: مالاں دلربائیں جانی
 جوابی: چنڈیناں وتی رومالء
 گوشوک: بانور بنت پری دابانی
 جوابی: چنڈیناں وتی رومالء
 گوشوک: گپء مجلسء دیوانی
 جوابی: چنڈیناں وتی رومالء

(۱)۔ مزن چمگلیں ماہورے کہ پاگاسء گرگء کاربندگ بیت۔ دریائی مَر گےء ہم نام ات۔

دام نہ رو تیں دامولیء

گو شوک: دام (۱)ء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ رو تیں دامولیء

گو شوک: کش (۲) ات واجہ دامولیء

جوابی: دام نہ رو تیں دامولیء

گو شوک: آچار (۳)ء چامپ ات دامولیء

جوابی: دام نہ رو تیں دامولیء

گو شوک: ہنج (۴)ء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ رو تیں دامولیء

گو شوک: شارت (۵)ء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ رو تیں دامولیء

گو شوک: گوش (۶)ء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ رو تیں دامولیء

گو شوک: دامن (۷)ء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ رو تیں دامولیء

گو شوک: ماہور (۸)ء کش ات دامولیء

جوابی: دام نہ رو تیں دامولیء

گوشوک: بیٹار (۹) ءکش ات دامولی ء
 جوابی: دام نہ روتیں دامولی ء
 گوشوک: متار (۱۰) ءکش ات دامولی ء
 جوابی: دام نہ روتیں دامولی ء
 گوشوک: بیسلم (۱۱) ءکش ات دامولی ء
 جوابی: دام نہ روتیں دامولی ء
 گوشوک: ول (۱۲) ءکش ات دامولی ء
 جوابی: دام نہ روتیں دامولی ء
 گوشوک: بل (۱۳) ءکش ات دامولی ء
 جوابی: دام نہ روتیں دامولی ء
 گوشوک: پیو (۱۴) ءکش ات دامولی ء
 جوابی: دام نہ روتیں دامولی ء

(۱)۔ لانچ ء بوجیگانی کش ء کراں بستگیں ہماسک باز محکمیں ساد کہ چہ صدمردمانی زور ء ہم نہ سدییت۔

(۲)۔ کش: چلگ / درکنگ ء عمل، زور جنگ

(۳)۔ آچار: یک بزیں گدے کہ گوات ء داریت ء چہ گوات ء زور بوجیگ ء دیم ء بارت۔ پیش ء کہ ٹیکنالوجی دیم ء نہ شتگ۔ سفر ء وسیلہ یا شکار ء ذمبل کشی ء ہے گد اش کار بستگ کہ حساب ء بندگ بوتگ کہ گوات روگ ء کمک بہ دنت۔

(۴)۔ ہنج: آچار ء بمبوء میانچی ء بستگیں محکمیں سادے کہ آچار ء دور ء بُرزی ء برگ ء ء ٹنگ ء کار دنت۔ ایٹی یک سرے پلمن ء دومی سر دور ء کڈک ء بیت ء برزی سر ء کچی ء مان تڑیت۔ آچار ء ہے ساد ژپان ء بُر زء بارت۔

(۵)۔ شارت: پہ کار ء ضرورت و ہدو ہد ء آچار ء بُر زء جہل کنگ ء عمل۔

- (۶)۔ گوش: آچار ۽ جہلی نیمگ ۽ دومی بہر ۽ کسانیں ساد کہ گوں یکدار ۽ بند انت ۽ ۽ دگہ جاہے کہ وہدے یکدار تیاب ۽ کیت داریت، ناخدا شاپٹ ۽ ہمائی سرا درنگ کنت تنکہ حفاظت ۽ بہ بیت۔
- (۷)۔ دامن: ناخدا ۽ نندگ ۽ جاہ ۽ بہر ۽ آچار ۽ سہمی کانٹ ۽ بستگیں ساد ۽ گوش انت کہ پہ ہمیشی آچار تزنند یا ست کنگ بیت۔
- (۸)۔ ماہور: ماہیگ ۽ را، ہمیشی سرا شکار کن انت۔ ایشانی بازیں قسم انت ۽ بازیں ماہیگانی دگہ دگہ ماہور بنت۔ اے جال انت ۽ زانتکاریں ناخدا وتی وتی حساب ۽ ایشی ۽ زور انت۔ دراجی ۽ کساس شست گواز بیت۔
- (۹)۔ پیار۔
- (۱۰)۔ متار۔
- (۱۱)۔ پیلم: دراجیں سادے کہ چہ رُگ ۽ مہر ۽ محکم جوڑ کنگ بیت۔ ماہور ۽ برزی نیمگ ۽ چپگانی تہا کنگ بیت۔
- (۱۲)۔ ول۔
- (۱۳)۔ بل۔
- (۱۴)۔ پو: دیم ۽ پشت ۽ سٹو (ٹیل یا چھت) گوں یکدار ۽ میہہ کتگیں پرش یا تھگ۔
- (دگوش: اے امبا ۽ تہا یکدار / بوجیگ ۽ تہہ ۽ ساد، جاہ ۽ از بابانی نام گرگ بوتگ۔ اے امبا سرجم ۽ یدار ۽ توک نیگ انت)۔

شمال کیت لمب لمب ء

گوشوک: شمال کیت، لمب لمب ء

جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء

گوشوک: بوجیگ مئے روگیں

جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء

گوشوک: ماہور ء مار پچا نیں

جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء

گوشوک: ماہیگ مئے لگائیں

جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء

گوشوک: ماہیگ ء کٹائیں

جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء

گوشوک: ماہیگ ء ماہو جانیں

جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء

گوشوک: ماہیگاں ماہا کنیں

جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء

گوشوک: زراں وتی جیب ء کنیں

جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء
 گو شوک: ماہیگ مئے ایرانت
 جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء
 گو شوک: کدی ماگورم وریں
 جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء
 گو شوک: کدی ماگوات وریں
 جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء
 گو شوک: گورم تیزبی، دیم ء رویں
 جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء
 گو شوک: گورم کم بی، دیم ء رویں
 جوابی: شمال کیت، لمب لمب ء

مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ

گوشوک: سمسلی نادانیں جنگ

جوابی: مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ

گوشوک: مات ءپلو ہے گار کتگ

جوابی: مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ

گوشوک: سبز آل ء سیر ءے ناچ کتگ

جوابی: مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ

گوشوک: گوں ہمسراں آپ ءشتگ

جوابی: مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ

گوشوک: گوں ہمسراں دار ءشتگ

جوابی: مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ

گوشوک: گوں ہمسراں سنیل ءشتگ

جوابی: مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ

گوشوک: دید لو (۱) ء باگیں دران (۲)

جوابی: مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ

گوشوک: مسکا جی (۳) ء تڑپ ء گر اں

جوابی: مہ جن ءے کہ مات ءوت جنگ

بھٹو کراچی ء شتگ

گوشوک: ماتی منی مات ء بدل
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: من بھٹو ء سانگ کنناں
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: من بھٹو ء جند ء گراں
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: من بھٹو ء واسطہ زراں
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: من بھٹو ء وازدار بیاں
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: من بھٹو ء واسطہ پُشناں
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: بھٹو من ء دوستیں دل ء
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: بھٹو منی چمانی روک

جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: بھٹو منی جان ء جگر
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: بھٹو منی ساہ ء نفس
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: ماتنی منی حقاں مہ زیر
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: ماتنی من ء یل دئے، رواں
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: من بھٹو ء کاراں پدا
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ
 گوشوک: ماتنی منی مات ء بدل
 جوابی: بھٹو کراچی ء شتگ

اللہ، من ءملیر جنگ

گوشوک: اللہ، منی ملیر ءکیوت!

جوابی: اللہ، من ءملیر ءجنگ

گوشوک: وش کو کو اں گوں زیر اں

جوابی: اللہ، من ءملیر ءجنگ

گوشوک: من گو (۱) چش ءلمب ءگراں

جوابی: اللہ، من ءملیر ءجنگ

گوشوک: بالے کنناں ملکے گراں

جوابی: اللہ، من ءملیر ءجنگ

گوشوک: من ٹیکسی ءے باڑو کنناں

جوابی: اللہ، من ءملیر ءجنگ

گوشوک: کھارودر ءسنیل ءرواں

جوابی: اللہ، من ءملیر ءجنگ

گوشوک: دوست ءسلاماں سربیاں

جوابی: اللہ، من ءملیر ءجنگ

گوشوک: دوست ءوتی مہماں بیاں

جوابی: اللہ، من ءملیر ءجتگ
 گوشوک: پشکے مشین پل ءبراں
 جوابی: اللہ، من ءملیر ءجتگ
 گوشوک: مندر یکے شوقیں من جناں
 جوابی: اللہ، من ءملیر ءجتگ
 گوشوک: دوست ءنشانی ءدیاں
 جوابی: اللہ، من ءملیر ءجتگ
 گوشوک: من ملیر ءیاد ءنہ باں
 جوابی: اللہ، من ءملیر ءجتگ

آخری کندو

گوشوک: چے کندو

جوابی: آخری کندو

گوشوک: کجام کندو

جوابی: آخری کندو

گوشوک: کندو کندو

جوابی: آخری کندو

گوشوک: دلء بندو

جوابی: آخری کندو

گوشوک: واجہ، کندو

جوابی: آخری کندو

گوشوک: شباہ (۱) کندو

جوابی: آخری کندو

گوشوک: براتاں کندو

جوابی: آخری کندو

گوشوک: بیلاں کندو

جوابی: آخری کندو

گوشوک: انی کندو
 جوابی: آخری کندو
 گوشوک: کُٹی کندو
 جوابی: آخری کندو
 گوشوک: بہ گر کندو
 جوابی: آخری کندو
 گوشوک: کندو کندو
 جوابی: آخری کندو
 گوشوک: کُٹ ات کندو
 جوابی: آخری کندو

۱۔ پنجاہ گواز پٹءرا کندو گوش انت۔

۲۔ شاباش۔

پاگاسیں

گوشوک: پار سیریں

جوابی: پاگاسیں

گوشوک: چنئے (۱) ورئے، بادامء

جوابی: پاگاسیں

گوشوک: چنئے، ورئے، پستہء

جوابی: پاگاسیں

گوشوک: چنئے ورئے، شیلانچء

جوابی: پاگاسیں

گوشوک: دردء دوا، درمانیں

جوابی: پاگاسیں

گوشوک: کاڑء واک حلوائیں

جوابی: پاگاسیں

آشلیں گوادری

گوشوک: او جنگ! او جنگ

جوابی: آشلیں گوادری

گوشوک: او جنگ، ترا گوشاں

جوابی: آشلیں گوادری

گوشوک: او جنگ، او شاه پری

جوابی: آشلیں گوادری

گوشوک: او جنگ، گرد چادری

جوابی: آشلیں گوادری

گوشوک: او جنگ، سہر سری

جوابی: آشلیں گوادری

گوشوک: چومہ کن نادلسری

جوابی: آشلیں گوادری

گوشوک: دل منی پتوزری

جوابی: آشلیں گوادری

گوشوک: کٹو، بچار او مہیری

جوابی: آشلیس گوادری
 گوشوک: چماں وتی گوں کنجلی

جوابی: آشلیس گوادری
 گوشوک: وش انت جہاں دل پہ دلی

جوابی: آشلیس گوادری
 گوشوک: گپء سخن پہ بلبلی

جوابی: آشلیس گوادری
 گوشوک: مہرء مراد، او ہٹلی!

جوابی: آشلیس گوادری

دستانِ عے دار، گُبانِ عے چُک

گوشوک: جنلو، جنلو، گورء چُک

جوابی: دستانِ عے دار، گُبانِ عے چُک

گوشوک: جنلو، جنلو، ماتِ چُک

جوابی: دستانِ عے دار، گُبانِ عے چُک

گوشوک: جنلو، جنلو، دگرء چُک

جوابی: دستانِ عے دار، گُبانِ عے چُک

گوشوک: جنلو، جنلو، شوقیں چُک

جوابی: دستانِ عے دار، گُبانِ عے چُک

گوشوک: جنلو، جنلو، سیٹھِ چُک

جوابی: دستانِ عے دار، گُبانِ عے چُک

گوشوک: جنلو، جنلو، شرّیں چُک

جوابی: دستانِ عے دار، گُبانِ عے چُک

گوشوک: جنلو، جنلو، یارِ چُک

جوابی: دستانِ عے دار، گُبانِ عے چُک

گوشوک: جنلو، جنلو، دوستیں چُک

جوانی: دستانِ دُر، گُبانِ دُر چُک
 گو شوک: جنلو، جنلو، واریں چُک
 جوانی: دستانِ دُر، گُبانِ دُر چُک
 گو شوک: جنلو، جنلو، گاریں چُک
 جوانی: دستانِ دُر، گُبانِ دُر چُک
 گو شوک: جنلو، جنلو، ساریں چُک
 جوانی: دستانِ دُر، گُبانِ دُر چُک
 گو شوک: جنلو، جنلو، شریں چُک
 جوانی: دستانِ دُر، گُبانِ دُر چُک
 گو شوک: جنلو، جنلو، سیریں چُک
 جوانی: دستانِ دُر، گُبانِ دُر چُک

نازل کراچی بانکیں

گوشوک: نازل کراچی (ء) چون کنت

جوابی: نازل کراچی بانکیں

گوشوک: تڑیت ء شہر ء سنیل کنت

جوابی: نازل کراچی بانکیں

گوشوک: نازل وت ء بیگواہ کنت

جوابی: نازل کراچی بانکیں

گوشوک: نازل سرء سوداء کنت

جوابی: نازل کراچی بانکیں

گوشوک: نازل وت ء راوار کنت

جوابی: نازل کراچی بانکیں

گوشوک: نازل وت ء عیب دار کنت

جوابی: نازل کراچی بانکیں

گوشوک: نازل وت ء شومان کنت

جوابی: نازل کراچی بانکیں

گوشوک: راجء وٲى بٲام کنت
 جواٲى: نازل کراٲى بانکى
 گوشوک: رُزواه سرء بازار کنت
 جواٲى: نازل کراٲى بانکى
 گوشوک: نازل ٲٲورىں کار کنت
 جواٲى: نازل کراٲى بانکى
 گوشوک: جنء وٲى لىلام کنت
 جواٲى: نازل کراٲى بانکى
 گوشوک: زندء وٲى وىران کنت
 جواٲى: نازل کراٲى بانکى

یلہ سے

گوشوک: او یا سے

جوابی: یلہ سے

گوشوک: بتیل ۛ

جوابی: یلہ سے

گوشوک: سر کن نوکیں کندو ۛ ناشی

جوابی: یلہ سے

گوشوک: ناخدا بازار ۛ بہ پرداچی

جوابی: یلہ سے

گوشوک: ہتلیاں گوں کا گداں پچی

جوابی: یلہ سے

گوشوک: کیت ۛ نوکیں پردوے نندیت

جوابی: یلہ سے

گوشوک: گوانک جنت بتیل ۛ ولتید (ا) ۛ را

جوابی: یلہ سے

گوشوک: بیار منی یدار ۛ کارگشادین ۛ

جوابی: یلہ سے

گوشوک: روتیں ماں بوجیک ء تہا ندیت

جوابی: یلہ سے

گوشوک: گل گلیں ہنج (۲) ء رابشولا راں

جوابی: یلہ سے

گوشوک: بُرز ء ماں جمبول (۳) ء سر ء داریت

جوابی: یلہ سے

گوشوک: کولاں ماں ہندول ء دپ ء زیریت

جوابی: یلہ سے

گوشوک: چُرنا (۴) ء جل (۵) ء را پد ابلت

جوابی: یلہ سے

گوشوک: آشپ ء سجھیں یتگاں راہ ء

جوابی: یلہ سے

گوشوک: اے دگہ روچ ء روشنیں ٹکت ء

جوابی: یلہ سے

گوشوک: ہپت تلار (۶) جاہیں مشک ء مورانی

جوابی: یلہ سے

گوشوک: پسنی (۷) پُر گنجیں امیرانی

جوابی: یلہ سے

گوشوک: گوادر (۸) پید اکیں لال جنکانی

جوابی: یلہ سے

گوشوک: میدی جنکاں ماں تیاب دپ ء گرداں

جوابی: یلہ سے

گوشوک: مال گون نیست، دوست کناں یکے

جوابی: یلہ سے

گوشوک: دوست کناں شاریء دُنائیء

جوابی: یلہ سے

گوشوک: بانکء مسکء مہلبانیء

جوابی: یلہ سے

گوشوک: بیارات منی پیتیء گدانیء

جوابی: یلہ سے

گوشوک: گنز: (۹)ء پیشکان (۱۰) ملکء دُرہیء

جوابی: یلہ سے

گوشوک: دیمء پیدا کیں جیونی (۱۱) باگیں

جوابی: یلہ سے

گوشوک: کوہ پُشت (۱۲)ء بندن جلاب (۱۳)ء

جوابی: یلہ سے

گوشوک: میلء پہ بریس (۱۴)ء بندنء تَرین

جوابی: یلہ سے

گوشوک: نشتگاں کا دُکء مرید دُریں

جوابی: یلہ سے

گوشوک: مُرگ ترا عزت دیاں شریں

جوابی: یلہ سے

گو شوک: کچو (۱۵) ء مولشت دیاں بازیں

جوابی: یلہ سے

گو شوک: سیہ کوہ ء توگوں سیلہاں گوازیں

جوابی: یلہ سے

گو شوک: داں رمین ء حد ء چہبار (۱۶) ء

جوابی: یلہ سے

گو شوک: چہبار ء بلڈنگ ظاہراں نقشیں

جوابی: یلہ سے

گو شوک: ساز اتاں اُستاہاں خوب ء دلکشیں

جوابی: یلہ سے

۱۔ یکدار ء تہا کسانیں کاردار کہ چاہ ء آپ دنت۔

۲۔ ہنج: آچار ء بمبو ء میانجی ء بستگیں محکمیں سادے کہ آچار ء دور ء برزی ء برگ ء ٹنگ ء کار

مرز بیت۔ ایشی یک سرے پلن ء بستگ ء دومی سر دور ء ٹنگ ء یا کہ دور ء برزی سر ء کچی

(چین کچی) ء مان ترینیت ء ژپاں کنان ء آچار ء دور ء ہما برزی سر ء ر سینیت، ہے ساد ء ہنج

گو ش انت۔

۳۔ جمبول: دور ء برزی سر۔ برز تریں گیشگیں بل کہ ٹبر ء دور پداگوں ہما ئی کبل کنگ ء لک

کنگ بیت۔ (سید گنج)

۴۔ ۵۔ ۶۔ ۷۔ ۸۔ ۹۔ ۱۰۔ ۱۱۔ ۱۲۔ ۱۳۔ ۱۴۔ ۱۵۔ ۱۶۔ جاگہانی نام انت۔

کچو ء بتل:

کچو ء آپ ء تاجک ء وٹی

گو ات چما در بند ء دپ ء کچی

شمساں

گوشوک: سلّو الا فضل ے

جوابی: شمساں

گوشوک: ششتگاں بیک من داتگ انت گوندو

جوابی: شمساں

گوشوک: بیک مہ ہشاں داں موسے بیاباں

جوابی: شمساں

گوشوک: دوست منی سکاں (ا) ے سرء مردانت

جوابی: شمساں

گوشوک: چم ہماروچ ے دیرو بند انت

جوابی: شمساں

گوشوک: یکبر ے صبر او کندو ے ناشی

جوابی: شمساں

گوشوک: ناخدا بازار ے بہ پرداچی

جوابی: شمساں

گوشوک: سیت ے مٹی کا گد ے پیچی

جوابی: شمساں

- گوشوک: کیت ءماں نوکیں پردوے نندیت
جوابی: شمساں
- گوشوک: گوانک جنت بتیل ءولئید (۲) ءرا
جوابی: شمساں
- گوشوک: بیار منی شاگ ءکار گشادین ء
جوابی: شمساں
- گوشوک: گلگلیں ہنج (۳) ءے بہ سولارات
جوابی: شمساں
- گوشوک: برزماں جمبول (۴) ءسرے دارات
جوابی: شمساں
- گوشوک: شر بہ کش ات شارت (۵) ءلبران (۶) ء
جوابی: شمساں
- گوشوک: شاگ وتی ہیری تزدگان زیریت
جوابی: شمساں
- گوشوک: چرنو (۷) ءجل (۸) ءراپد ءبلیت
جوابی: شمساں
- گوشوک: گوات ءچہ ہندول ءزر ءزیریت
جوابی: شمساں
- گوشوک: پنچ ءپنچ روچ، تنگ یک تاب ء
جوابی: شمساں
- گوشوک: پنچمی روچ ءبدن اور ماڑہ (۹)

جوابی: شمساں

گو شوک: بندن اور ماڑہ، داں دور وچ جلیت

جوابی: شمساں

گو شوک: ساعتے گونڈیں ہپت تلار (۱۰) سوہیت

جوابی: شمساں

گو شوک: ہپت تلار جاہیں مشک ء مورانی

جوابی: شمساں

گو شوک: پسنی (۱۱) پُر گنجیں امیرانی

جوابی: شمساں

گو شوک: جی شہیداں کہ کو لگرے (۱۲) جمہیت

جوابی: شمساں

گو شوک: ملگزار پیداں اک انت جٹکانی

جوابی: شمساں

گو شوک: ہلہل ء زریں منگلیانی

جوابی: شمساں

گو شوک: جی منی باتیل (۱۳) ء کپوت چاہی

جوابی: شمساں

گو شوک: برہمودا کہ دل نہ دنت گواہی

جوابی: شمساں

گو شوک: گنز (۱۴) ء پیشکان (۱۵) مرگ تئی دُراہی

جوابی: شمساں

گوشوک: گوتر (۱۶) ء بازار ء جیونی (۱۷) باگیں

جوابی: شمساں

گوشوک: پرتی دیم ء بند نے شاہیں

جوابی: شمساں

گوشوک: کوہ پشت (۱۸) ء بریس (۱۹) دل آرا میں

جوابی: شمساں

گوشوک: کچو (۲۰) ء مولشتے مہ کن بازیں

جوابی: شمساں

گوشوک: سرکپ ماں بل (۲۱) ء شرء آرا میں

جوابی: شمساں

گوشوک: ایرکپ ماں مور تانی زمین (۲۲) باگیں

جوابی: شمساں

گوشوک: چہبار (۲۳) ء ماڑی، گنبد پر نقشیں

جوابی: شمساں

گوشوک: سازات انت اُستاہاں دے کشیں

جوابی: شمساں

گوشوک: چاہو (۲۴) ء میدانی جنگ شراں

جوابی: شمساں

گوشوک: سہر سرگ انت ء رٹو پشک نیگ انت

جوابی: شمساں

گوشوک: مال من ء گون نیست کہ دوست کناں یکے

جوابی: شمسائ

گوشوک: دوست کناں شارسی (۲۵) ءدنانی ء

جوابی: شمسائ

گوشوک: بانک ءمسک ءمہلبانی ء

جوابی: شمسائ

گوشوک: بیار منی پیتی ءگدانی ء

جوابی: شمسائ

گوشوک: مرگ نال انت کہ من جناں شعراں

جوابی: شمسائ

گوشوک: مرگ ءپہ درابول (۲۶) ءزہیر بیتگ

جوابی: شمسائ

گوشوک: ماراپہ دشت (۲۷) ءگورگیں گل ء

جوابی: شمسائ

۱۔ سکاں: اسٹیرنگ، ترینوک۔

۲۔ ولنید: بوجیگ ءتہے کستریں کاردار۔

۳۔ ہنج: آچار ءلبوء بستگیں سادے کہ آچار ءبرز ءبارت۔

۴۔ جمبول: بوجیگ ءدور ءبرز تریں جاگہ یاٹل۔

۵۔ شارت: پپہ ضرورت، آچار ءبرز ءبرگ، نیام ء، جہل ءآرگ ءشارت گوش انت۔

۶۔ لبران: لانچانی تہا بستگیں مدامی محکمیں ساداں گوش انت۔

۷۔ ۸۔ ۹۔ ۱۰۔ ۱۱۔ جاگہانی نام انت۔

۱۲۔ ماہیگ ءقسمے۔

۱۳۔ کوہےء نام انت۔

۱۴۔ ۱۵۔ ۱۶۔ ۱۷۔ ۱۸۔ ۱۹۔ ۲۰۔ جاگہانی نام انت۔

۲۱۔ ۲۲۔ ۲۳۔ جاگہانی نام انت۔

۲۴۔ بزاں چاہبار۔

۲۵۔ مردمی نامے۔

۲۶۔ ۲۷۔ جاگہ انت۔

من کہ مناجاتے کنناں

(بی بی حنیفہؒ حضرت علیؑ قصہ)

گوشوک: نامِ حُدیات کنناں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: زردِ گلِ عشات کنناں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: واناں درودِ بے امان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: جلوانے دات چکریں زمان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: دزگیر بہ بے یارب من
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: ایر کپ کبھیہیں دپتر
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: دیستگ علیؑ شیرِ نشان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں

گوشوک: بی بی حنیفہء بیان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: شیرء نکاح کُت ناگہاں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: قرآنء بیت فرمان خدا
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: رستگ چہ طاؤسء دراں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: سالء دوازدہ بیت جواں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: جنگاں گوں دیہاں ہر گورا
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: پُرشَتِ بگلء استوان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: دیہاں جنگ بے حد شگان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: نیست انت ترانامء نشان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: دل تنگء رپنگ پہلوان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: گوں مادرء کرتے بیان

جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: بے پت کسے نیست در جہان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: راستی بہ گوش مات مہربان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: تو ہست ئے علیؑ شیرؑ پُسر
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: نشنگ مدینہ نامہ ور
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: رخصت بہ گیت ئے مادرؑ
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: فرمانؑ شاہیں قادرؑ
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: معلوم ات حاکم پیسرؑ
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: پیش واہی اتک گوں لشکرؑ
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: داں پتنگے روچ گوشوک ات
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: رخصت کت ئے ملکؑ نواب
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں

گوشوک: سینگارتے شاگیں گراب
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: پیداکیں باگِ زیب و شان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: آپے نہ لوٹات چہ بداں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: شہرِ برو، آپ نیست اداں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: ہست انت ادا چاہے کہ آں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: سنگے دپے ایریں گراں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: یادے کتگ شاہِ یگان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: دیرے کتگ سنگ و گزان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: آپے نوش ات ستک و جان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: دوی یاں گرتیں کیل و کال
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: محمد رسولے داتہ حال

جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: اتلگ جوانے بے مثال
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: دو بیئے کرت انت پادمال
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: شیرء بہ پُرس ات، اے جوان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: چچی انت تئی نامء نشان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: حقیس خدائے بندگاں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: من آدمء اوبادگاں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: بے حد مروچی گزنگاں
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: داتلگ علیؑ گوشتء نان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: پیٹنگ ترا ایمانء جان
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: ہرچی کہ کیتیں نزء عین
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں

گوشوک: سَکّے جنّاں، پِشتِ عَزَمین

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: وت ماں وت ءِ بیتاں دُچار

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: لرز آنت ہما کوہ ءِ حصار

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: سَتک انت تما میں در چک ءِ دار

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: حُوراں کتیں سَنیل ءِ نِدار

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: ہِپت روچ بہ گو ستیں بر قرار

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: محمد حنیف کپتیں ڈگار

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: ورنابہ دئے حالاں مَرا

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: جسم ءِ کُشان ئے چے برا

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: رستم بہ کن تو ہوش ءِ سار

جوابی: من کہ مناجاتے کنّاں

گوشوک: تو خنجر ءِ نقشاں بہ چار

جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: دیر انت منی ملک ء دیار
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: بی بی حنیفہ ء حصار
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: معلوم بہ بیت دُل سوار
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: جسمائ کہ کنت ءے بد ء بار
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: توفر زند ء من، ہست ءے جناب
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: زیارت بہ کن پیغمبر ء
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں
 گوشوک: براتائ دویناں یکبر ء
 جوابی: من کہ مناجاتے کنناں

گل ء شے نلا

گوشوک: اولئے مالی

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: ساعتے صبر کن کنده ء ناشی

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: ناخدا بازار ء بہ پرداچی

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: سیت ء مسی نیں کا گد ء پیچی

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: دامن ء لاسی کی ء کشیت

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: ہستیں لاشار ء جنے جوانیں

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: عیب ئے مان نیست مید ء دنتاناں

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: شپیگیں پونزپہ لبء سواریں

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: جُپتنگ ء بُروان ء مَرگ داراں

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: من وتی ہرنال (۱) چہ ہمود بو تکیں

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: بُرتیں ماں بازار ء کش ء داشتیں

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: پُشت ماں دیوال ء دیم پہ بازار ء

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: پر منی دیم ء مانمیا تک گوشک

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: گوشک ء دُکان ء تہاشتک

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: دست وتی شار ء پند و (۲) ء برتک

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: کشتک ء چل زر، مسک بہا زرتیں

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: مسک ء مینت آنت ماں زر گری تا سے

جوابی: گل ء شے نلا

گوشوک: مکے و شبوہیں گد ء پچاں

جوابی: گل ء شے نلا

گو شوک: من ادا مردی تو کله زرتگ

جوابی: گل ء شے نلا

گو شوک: تنک ء نزدیک ء سبی ء رپتگ

جوابی: گل ء شے نلا

گو شوک: دست وتی شال ء کیسگ ء بُرتگ

جوابی: گل ء شے نلا

گو شوک: کشتنگ سدزر مسک بہازرتگ

جوابی: گل ء شے نلا

گو شوک: مسک مینت انت مس چمکے (۳) لالیس

جوابی: گل ء شے نلا

گو شوک: نمکے نریان ء ماں سُرگیس واگاں

جوابی: گل ء شے نلا

گو شوک: چمک (۴) ء دیم من مولد ء داتیس

جوابی: گل ء شے نلا

گو شوک: مولد پہ پلّیس کندگے اتکیس

جوابی: گل ء شے نلا

گو شوک: بانک پہ نزع گریوگ ء اتلگ

جوابی: گل ء شے نلا

کولو اہی

گوشوک: کولو اہی
 جوابی: چلمباں چندین ایت
 گوشوک: کولو اہی
 جوابی: چلمباں چندین ایت
 گوشوک: وت کندیت
 جوابی: منء کندین ایت
 گوشوک: وت لرزیت
 جوابی: منء لرزین ایت
 گوشوک: کولو اہی
 جوابی: چلمباں چندین ایت
 گوشوک: کولو اہی
 جوابی: چلمباں چندین ایت

چے پُلے؟
(شوڪ (۱) ننگرء امبا)

گو شوڪ: چے پُلے؟
جوابی: آسمی پُلے!
گو شوڪ: چے پُلے؟
جوابی: آسمی پُلے!
گو شوڪ: كے ء داتگ؟
جوابی: دلبرء داتگ!
گو شوڪ: كُجا داتگ؟
جوابی: گوا درء شہرء!
گو شوڪ: كُجا بستگ؟
جوابی: جیگ سرء بستگ!
گو شوڪ: چے پُلے؟
جوابی: آسمی پُلے!

۱۔ شوڪ: ماہورء سرايک آسنی ءے بستگ۔ پدا صد (۱۰۰) گوازا ماہورء آئیم ءیک کوہیں ننگرے بستگ ءے۔ ہمے کوہیں ننگرء نامیں شوڪ ننگر۔ صد گوازا ماہور ننگر نشاہی یک شوڪے۔ زندیس چیر داناں دہ دہ گوازء حساب ء کندی بند انت ء ننگر کن انت، جاہ پہ جاہ ہمے شوکانی سراپنجاہ پنجاہ گوازء حساب ء رامٹوء بویا بستگ انت۔ کُنڈیاں ماہیگی مز نیں بوٹیک کڑینتگ ء آپ ء انت ء پاگاس کُش انت۔ ہمے چیر داناں شوڪ گوش انت۔

وشیں، نارنج ء بو و شیں

گو شوک: چے نالاں، جِگ گنجل چے نالاں
جوابی: وشیں، نارنج ء بو و شیں

گو شوک: چے نالاں، جِگ شوقی چے نالاں
جوابی: وشیں، نارنج ء بو و شیں

گو شوک: چے نالاں جِگ دلبر چے نالاں
جوابی: وشیں، نارنج ء بو و شیں

گو شوک: چے نالاں، جِگ پُلگد چے نالاں
جوابی: وشیں، نارنج ء بو و شیں

گو شوک: چے نالاں، جِگ مہرنگ چے نالاں
جوابی: وشیں، نارنج ء بو و شیں

گو شوک: چے نالاں، جِگ پرتو چے نالاں
جوابی: وشیں، نارنج ء بو و شیں

گو شوک: چے نالاں، جِگ چوڑی چے نالاں
جوابی: وشیں، نارنج ء بو و شیں

گو شوک: چے نالاں جِگ سگو چے نالاں
جوابی: وشیں، نارنج ء بو و شیں

گو شوک: چے نالاں، جِگ مندڑیک چے نالاں

جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، جنگ پازیب چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، جنگ دوچی چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، جنگ برزیں چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، کوش کشاں چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، زرء توک ء چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، کش ات واجہ، چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، منی گونڈل چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، بیائے دوستاں چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، کش ات سنگار چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں
 گو شوک: چے نالاں، شہاب دوستاں چے نالاں
 جوابی: وشیں، نارنج ء بو وشیں

ترامات ء جنگ

گوشوک: چُر تَی بالیں جِنگ
 جوابی: ترامات ء جنگ
 گوشوک: چُر تَی داہیں جِنگ
 جوابی: ترامات ء جنگ
 گوشوک: چُر تَی شریں جِنگ
 جوابی: ترامات ء جنگ
 گوشوک: چُر تَی شوقیں جِنگ
 جوابی: ترامات ء جنگ
 گوشوک: چُر تَی ہر دیں جِنگ
 جوابی: ترامات ء جنگ
 گوشوک: چُر تَی آپ ء مہ رو
 جوابی: ترامات ء جنگ
 گوشوک: چُر تَی دار ء مہ ور
 جوابی: ترامات ء جنگ
 گوشوک: چُر تَی لیب ء مہ ور
 جوابی: ترامات ء جنگ

گوشوک: چُرّی ڈنءِ مہ رو

جوابی: تراماتءِ جنگ

گوشوک: چُرّی سنیلءِ مہ رو

جوابی: تراماتءِ جنگ

گوشوک: چُرّی تلءِ مہ رو

جوابی: تراماتءِ جنگ

گوشوک: چُرّی بالیں جنگ

جوابی: تراماتءِ جنگ

بنگالء

گوشوک: ملیس کلکتہ

جوابی: بنگالء

گوشوک: اے سٹے میل انت

جوابی: بنگالء

گوشوک: رنگونء نول انت

جوابی: بنگالء

گوشوک: اے کجارت انت

جوابی: بنگالء

گوشوک: رنگونء روت انت

جوابی: بنگالء

گوشوک: پنجلورء توداں

جوابی: بنگالء

گوشوک: ڈکٹس موداں

جوابی: بنگالء

گوشوک: کوش کشیت

جوابی: بنگال ء

گوشوک: بادلی سیاہیں

جوابی: بنگال ء

گوشوک: چھوٹا شائک دات آنت

جوابی: بنگال ء

گوشوک: دریاز نریرانت

جوابی: بنگال ء

گوشوک: حُشکی منی پاد ء

جوابی: بنگال ء

گوشوک: رپتن ء دیرانت

جوابی: بنگال ء

گوشوک: کئے بیت منی دوست ء

جوابی: بنگال ء

گوشوک: کاگد ء بیاریت

جوابی: بنگال ء

گوشوک: من وتی پاکیں

جوابی: بنگال ء

گوشوک: ناکناں داراں

جوابی: بنگال ء

گوشوک: گوں وتی چم ء

جوابی: بنگال ء

گو شوک: دید گاں واناں

جوابی: بنگال ء

گو شوک: راجن سئے ماہیں

جوابی: بنگال ء

گو شوک (کہ) شتگِ جل ء (۱)

جوابی: بنگال ء

گو شوک: لکھ تو کا گد ء

جوابی: بنگال ء

گو شوک: دئے تو قاصد ء

جوابی: بنگال ء

گو شوک: پیسر اما تیک ء

جوابی: بنگال ء

گو شوک: دعا گون ات

جوابی: بنگال ء

گو شوک: اے سرء دوستانی

جوابی: بنگال ء

گو شوک: سلام زریں

جوابی: بنگال ء

گو شوک: کڈو (۲) ء دوست منی

جوابی: بنگال ء

گو شوک: گپتنگ ات زنگ ء

جوابی: بنگال ء

گوشوک: من چدا ر مے

جوابی: بنگال ء

گوشوک: دز گہار زرتیں

جوابی: بنگال ء

گوشوک: من شتاں برزیں

جوابی: بنگال ء

گوشوک: ریکسرے نشان

جوابی: بنگال ء

گوشوک: پر منی چٹاں

جوابی: بنگال ء

گوشوک: شاگے پیداکیں

جوابی: بنگال ء

گوشوک: منی نظر کنٹ ء

جوابی: بنگال ء

گوشوک: عینک بے روکیں

جوابی: بنگال ء

گوشوک: دوست ہما انت کہ

جوابی: بنگال ء

گوشوک: پاٹی ء درنگیں

جوابی: بنگال ء

گو شوک: ٹیل ء میٹانی

جوابی: بنگال ء

گو شوک: چوٹوئے شنگیں

جوابی: بنگال ء

گو شوک: ایرانی دزمال

جوابی: بنگال ء

گو شوک: ماں گورء لوپیں

جوابی: بنگال ء

گو شوک: اتلگ ء میری

جوابی: بنگال ء

گو شوک: بدن ء داشتگ

جوابی: بنگال ء

گو شوک: فرش ء گر شاں

جوابی: بنگال ء

گو شوک: ء کانگ ء زراں

جوابی: بنگال ء

گو شوک: کانگاں ز مباری

جوابی: بنگال ء

گو شوک: زباد مُشتگ

جوابی: بنگال ء

گو شوک: مئے گداں بوچہ

جوابی: بنگال ء

گو شوک: کانگاں زُر تگ

جوابی: بنگال ء

گو شوک: ایر کپ آنت شاگ ء

جوابی: بنگال ء

گو شوک: پلگدیں جانشو

جوابی: بنگال ء

گو شوک: پہ گلے دوستیک ء

جوابی: بنگال ء

گو شوک: رُبایا تاں

جوابی: بنگال ء

۱۔ جاگے۔

۲۔ دریاء جہل تریں جاہ ء ہند۔

چمکے لوٹیت

گوشوک: بانک، ماں بان انت
 جوابی: چمکے لوٹیت
 گوشوک: دست ءے مہ جن (کہ)
 جوابی: وت پر لیٹ ایت
 گوشوک: دلبر، ماں بان انت
 جوابی: چمکے لوٹیت
 گوشوک: دست ءے مہ جن (کہ)
 جوابی: وت پر لیٹ ایت
 گوشوک: بارگ، ماں بان انت
 جوابی: چمکے لوٹیت
 گوشوک: دست ءے مہ جن (کہ)
 جوابی: وت پر لیٹ ایت

شباب بیلاں، ہیلی یا اللہ

گو شوک: شمال کیت، رُمب رُمب ء

جوابی: شباب بیلاں، ہیلی یا اللہ

گو شوک: شمال کیت، لمب لمب ء

جوابی: شباب بیلاں، ہیلی یا اللہ

گو شوک: شمال کیت، گزند گزند ء

جوابی: شباب بیلاں، ہیلی یا اللہ

گو شوک: شمال کیت، ژند ژند ء

جوابی: شباب بیلاں، ہیلی یا اللہ

گو شوک: شمال کیت، تژند تژند ء

جوابی: شباب بیلاں، ہیلی یا اللہ

گو شوک: شمال کیت، زِرء بند ء

جوابی: شباب بیلاں، ہیلی یا اللہ

گو شوک: شمال کیت، ژمب ژمب ء

جوابی: شباب بیلاں، ہیلی یا اللہ

گو شوک: شمال کیت، جمب جمب ء

جوابی: شابابیللاں، ہیلی یا اللہ
 گوشوک: شمال کیت، دڑمب دڑمبء
 جوابی: شابابیللاں، ہیلی یا اللہ
 گوشوک: شمال کیت، بند بندء
 جوابی: شابابیللاں، ہیلی یا اللہ
 گوشوک: شمال کیت، صدر رندء
 جوابی: شابابیللاں، ہیلی یا اللہ
 گوشوک: شمال کیت، ناشی رندء
 جوابی: شابابیللاں، ہیلی یا اللہ
 گوشوک: شمال کیت، گور پیچ رندء
 جوابی: شابابیللاں، ہیلی یا اللہ
 گوشوک: شمال کیت، مئے رندء
 جوابی: شابابیللاں، ہیلی یا اللہ
 گوشوک: شمال کیت، بوجیک ژنداں
 جوابی: شابابیللاں، ہیلی یا اللہ
 گوشوک: شمال کیت، ناخدا تنگاں
 جوابی: شابابیللاں، ہیلی یا اللہ

بیچارگہ چک

گوشوک: جھگو!

جوابی: بیچارگہ چک

گوشوک: جھگو!

جوابی: بیچارگہ چک

گوشوک: کئے، جت؟

جوابی: بیچارگہ چک

گوشوک: چیا جت؟

جوابی: بیچارگہ چک

گوشوک: ہما انت!

جوابی: بیچارگہ چک

گوشوک: روان انت!

جوابی: بیچارگہ چک

گوشوک: جھگو!

جوابی: بیچارگہ چک

گوشوک: مہ روتو!

جوابی: بیچارگہ چک

گوشوک: ماں کوہہ

جوابی: بیچارگہ چک

گوشوک: تیباء
 جوابی: بیچارگہ چک
 گوشوک: چلب (۱)
 جوابی: بیچارگہ چک
 گوشوک: دزان (۲)
 جوابی: بیچارگہ چک
 گوشوک: سباہ
 جوابی: بیچارگہ چک
 گوشوک: پہ دار
 جوابی: بیچارگہ چک
 گوشوک: ترا جنت
 جوابی: بیچارگہ چک
 گوشوک: تئ مات
 جوابی: بیچارگہ چک
 گوشوک: جہکو!
 جوابی: بیچارگہ چک
 گوشوک: جہکو
 جوابی: بیچارگہ چک

۱۔ چلب: ماں گرتہ جاہے۔ بلاہیں بُرز گے۔

۲۔ دزان: جیونیء ووش زیدیں جاہے۔

بازارء

گوشوک: زیرء برو

جوابی: بازارء

گوشوک: زیرء برو

جوابی: بازارء

گوشوک: رشت کنے

جوابی: بازارء

گوشوک: گشت کنے

جوابی: بازارء

گوشوک: حال بہ دے

جوابی: بازارء

گوشوک: دوست ء منی

جوابی: بازارء

گوشوک: اتگلیں ما

جوابی: بازارء

گوشوک: زیت بیا

جوابی: بازارء

گوشوک: دیر بہ چار

جوابی: بازارء

گوشوک: ہیرت بہ چار

جوابی: بازارء

گوشوک: دوستیں منی

جوابی: بازارء

گوشوک: ملاں گوزی

جوابی: بازارء

گوشوک: پُل رچی

جوابی: بازارء

گوشوک: حال کن ات

جوابی: بازارء

گوشوک: زور جن ات

جوابی: بازارء

گوشوک: حال بہ دے

جوابی: بازارء

گوشوک: رستگیاں ما

جوابی: بازارء

گوشوک: ایرکیں

جوابی: بازارء

گوشوک: ناہ وریں

جوابی: بازارء

گوشوک: چاہ وریں

جوابی: بازارء

گوشوک: حلوہ گریں

جوابی: بازارء

گوشوک: دوست ءدیں

جوابی: بازارء

گوشوک: زیر ءبرو

جوابی: بازارء

جلّاءِ دپء

گوشوک: شمال مرزی

جوابی: زِر کو شیں

گوشوک: شمال مرچی

جوابی: زِر کو شیں

آچار چامپک ۽ امبا

گوشوک: علمنار بنامولا کرم کن
جوابی: آرگ* ۽ منزل ۽ گومیا سلام

* آرگ: جاگه ۽ نام انت۔ (اے امبا گتر ۽ نوٹ کنگ بوتگ)

بُر زء آرگء واسطہ

۱۔

گو شوک: بسم اللہ
جوابی: لا اِله الا اللہ
(بار بار گو شک بیت)

۲۔

گو شوک: یا ملو
جوابی: اویدلاں سے
(بار بار گو شک بیت)

۳۔

گو شوک: زیرء ہرو
جوابی: بازارء
(بار بار گو شک بیت)

۴۔

گو شوک: ذکرء نبی
جو ابی: یا اللہ، یا محمدؐ
(بار بار گو شک بیت)

۵۔

گو شوک: زیرء برو
جو ابی: میدان
(بار بار گو شک بیت)

کاراسی امبا

(کاراسی وزن ۽ چڱگ ۽ دارے کہ بوجیگ ۽ تہامیہ کنگ بیت۔ انجیئیں
 گزانیں وزن ۽ کہ مردم آرازرت ۽ چک ات مہ کنت، گڑا ہ ۽ دار ۽ بندانت ۽۔
 مروچاں کاراسی ۽ جاہ ۽ وزن چکوک اتلگ۔ کاراسی ۽ سراکپی ۽ بستگ۔ وہدے
 ماہور ۽ مزنیں ماہیگے یا میثے یاد گہ پاگاسے کپتگ گڑا کاراسی ۽ مان کشتگ اش،۔ کپی
 ۽ سادرند ۽ کتگ ۽۔ ہ ۽ وزن ۽ چڱگ ۽ وہداں گڑا ہ ۽ امبادیگال کنگ بوتگ۔
 بس ہ ۽ دویں بندانی تکرار بوتگ۔)
 گو شوک: شاگ نہ روت پیش ۽
 جوابی: بہ گر میث * ۽

* میث، پاگاس ماہیگ ۽ قسے۔

ننگرِ آمب

(ماہور شپ ء آپ بیتگ انت۔ سہب ء ماہور ء را کہ در کنگ بوتگ، گڑا
ہے امبا جتگ اش۔ نشاہ) ہما دڑا جیں ساد کہ ماہور ء بستگ ء آئی دومی سر ننگر ء
بندگ بوتگ) کشنگ اش، داں آسنی (۱) اتلگ گڑا ماہور کٹ اتگ۔ ہے دویں
بندانی تکرار بوتگ۔)

گوشوک: ننگر نشاہیں

جوابی: داد شاہیں

۱۔ چہ آسن ء جوڑ کتگیں بیچ پانچلی ننگرے۔

یکدار کشکِ امبا

یکدار ء دو دَور بند انت۔ یک دَورے کانگ ء (بوجیگ ء پیسنی کانگ کہ
دُور ء لک کنناں) ء یکے قلمی کانگ (پدی کانگ) ء۔ دُور ء سر ء نیم ء گوازے ء
گیشین انت۔ آئیم ء اوں گیشین انت۔ مردم دوئیں نیماں دُوراں گر انت۔ یکے
ترماں دپ ء دنت یکے امبا کنت، آجواب دینت ء زور کن انت۔

گو شوک: سلو آلاں بنیس

جوابی: اے نیس

گو شوک: اے لی۔ یا اللہ

جوابی: یا اللہ

"یا اللہ" گوش انت ء زور کن انت، یکدار چہ ترماں شکیت، دُرسٹ گوشاں کن
انت۔

"اے نیس، اے نیس، اے نیس"

ہمہ پیماں یکدار بُرز ء کیت، اگاں یکدار جواب کنت۔ زور کم انت تہ
امبا جنوک پدا امبا کنت ء چکلی دات۔

گو شوک: سلو آلاں بنیس

جوابی: اے نیس

گو شوک: اے لی یا اللہ

جوابی: یا اللہ

گوشوک: اللہ نام

جوابی: یا اللہ

گوشوک: شتگ یکدار

جوابی: یا اللہ

گوشوک: زور کن واجہ

جوابی: یا اللہ

گوشوک: چست کن بد

جوابی: یا اللہ

اگاں جوابیانی دپ سست بیت پدا آہانء جذبہء جوشء آرگء واسطہ امبا جنوک
پدا گوشیت،

گوشوک: آلاں بنیس

جوابی: اے بنیس

گوشوک: اے ول بنیس

جوابی: اے بنیس

گوشوک: اے لی یا اللہ

جوابی: یا اللہ

ہے پیما تانکہ یکدار کشگ بیت۔

واجه حسن علی سہیلؔ پانزدہ امبا آئیؔ کتاب "مید" ءچے

۱۔

گوشوک: سری امبو، سری امبو
جوابی: میدانی بتیل، کمب ء سر ء بیا

۲۔

گوشوک: پپٹی کاں، او گر بگ!
جوابی: ماہیگ ء مہ بر تین ء سرا

۳۔

گوشوک: ایلے یلا یا ملیسے
جوابی: گکڑ ء پاد، گوک ء سگند ان

۴۔

گوشوک: ایلے جوس
جوابی: مالی جوس

-۵

گو شوک: عاربى نڱن چمچلو
جوابى: گيتگ بُرتگ ناگل ء

-۶

گو شوک: کيتا شتگ زنگبار ء
جوابى: کيتا ء نانگيناں

-۷

گو شوک: شير ال بو، کئى شير وئتاں
جوابى: مات ء پلک ء دُز ء بيا

-۸

گو شوک: شى شنگو پلنگو
جوابى: گور ء کچک لنگو

-۹

گو شوک: من جتگ کانگى ء
جوابى: لگيتگ بڊول ء سُنٹ ء

۱۰۔

گوشوک: ناگل ۽ سیاہیں پس گاریں
جوابی: ناگل تپ ۽ ماں پُبتگ

۱۱۔

گوشوک: اوششنگ، شنگ شنگ شنگ
جوابی: کلڑی والا، ڏنگ ڏنگ ڏنگ

۱۲۔

گوشوک: ڏنگو ڏنگل ۽ ذاماتیں
جوابی: ڏنگی ۽ ڏنگو ۽ سُنٹ پروشتگ

۱۳۔

گوشوک: برے گوشاں، برے گوشاں
جوابی: مئے چنال ۽ پُل

۱۴۔

گوشوک: شمالا مراتیں باگیان
جوابی: ماچنیں آسمی پُل

۱۵۔

گوشوک: کولیا، کولیا

جوابی: دام سستگ۔۔۔ کولیا

بیاپنوءِ پادمال کنیں

گوشوک: لاڑے لڑے، لاڑے لڑے

جوابی: بیاپنوءِ پادمال کنیں

گوشوک: پرچانہ ملّے منی چوٹ بروت

جوابی: بیاپنوءِ پادمال کنیں

گوشوک: تو کہ امیرے، ماچا کریں

جوابی: بیاپنوءِ پادمال کنیں

گوشوک: تو سسیّے مایوواں

جوابی: بیاپنوءِ پادمال کنیں

گوشوک: من کہ مرید باں تو حانیّے

جوابی: بیاپنوءِ پادمال کنیں

گوشوک: کیاّے ماڑیّے سار تیں ہوا

جوابی: بیاپنوءِ پادمال کنیں

گوشوک: اے عاشقِ گواہی نہ دات

جوابی: بیاپنوءِ پادمال کنیں

گوشوک: دوشیّے ڈھلاں گُراتگ

جوابی: بیا پنو ۽ پاد مال کنیں
 گوشوک: ننک ۽ واب ۽ پاد کتگ
 جوابی: بیا پنو ۽ پاد مال کنیں
 گوشوک: ننک ۽ مات ۽ زهر کتگ
 جوابی: بیا پنو ۽ پاد مال کنیں
 گوشوک: مارا شامبیزار کتگ
 جوابی: بیا پنو ۽ پاد مال کنیں
 گوشوک: واب ۽ من ۽ بیدار کتگ
 جوابی: بیا پنو ۽ پاد مال کنیں

دُرّ و چُلب و نالکاں

گوشوک: جنکاں کاہکاں
 جوابی: دُرّ و چُلب و نالکاں
 گوشوک: جنکاں لاسکاں
 جوابی: دُرّ و چُلب و نالکاں
 گوشوک: جنکاں تہاں
 جوابی: دُرّ و چُلب و نالکاں
 گوشوک: جنکاں لرزکاں
 جوابی: دُرّ و چُلب و نالکاں
 گوشوک: جنکاں ٹیٹکاں
 جوابی: دُرّ و چُلب و نالکاں
 گوشوک: جنکاں شہرکاں
 جوابی: دُرّ و چُلب و نالکاں
 گوشوک: جنکاں دارکاں
 جوابی: دُرّ و چُلب و نالکاں
 گوشوک: جنکاں بہارکاں
 جوابی: دُرّ و چُلب و نالکاں
 گوشوک: جنکاں جاڑکاں
 جوابی: دُرّ و چُلب و نالکاں

آسری گپ

امباء چو کہ کارء مدار دُرس ت گوں کارء انت، پہ ہے حاترا آئی ترجیحات ء
 بُن ء بیہ "کار" انت۔ ہے امبا کہ یورپ ء نیمگ ء گوشتگ بنت، آہان کارانی
 حساب ء گیش ء گیوار کنگ بوتگ ء ہے قانون گوں دنیا ء اے دگہ راجانی امباہانی
 سراہم لاگو بیت (ہرچی کہ منی دیم ء گوشتگ) ء اے وت یک قدر تی (Natural)
 بہر ء بانگے کہ کار، ء پداکار چنکہ و ہد زوریت، ء و ہد چنکہ زور لوٹیت۔۔۔ ہے گپ ء
 کئے شر تر بہ کشیناں چو کہ نگر ء دور دیگ، بُرز ء آرگ ء چلگت، راست کنگ،
 ہو رک کنگ، ء دگہ ہے یمیں کاریا پہ دزاجیں و ہدے ء یک کش ء کار، ء یک وڑ ء
 یمیں کار ء واسطہ ردہم ء برجاہ دارگ۔۔۔ امباء تہر کہ کیپسٹن (Capstan)
 گوشتگ بیت، پہ دزاجیں و ہد، یک ڈولیں کار ء واسطہ ء پہ یک کشیں زور ء واسطہ
 گوشتگ بوتگ کہ آئی تہا قصہ ہم بیان کنگ بوتگ گوں۔ انچو آچار ء چامپک ء جہل
 ء آرگ ء واسطہ ہال یارڈ (Haul yard) امبا گوشتگ بوتگ۔ کارندہ دور ء
 سرکپتگ ء امباہی ء الہان ء و ہد ساہ ء زرتگ ء جوابیانی باریگ ء زور جتگ ء
 بزاں ژبیتگ یا چکیتگ ء۔ ہے یم ء پہ کسانیں و ہد ء زوت ء اشتاپیں چلگے ء پہ
 شارٹ ہال یا شارٹ ڈریگ (Short Haul / Short Drag) امبا گوشتگ
 بوتگ۔ بوجیگ ء جہل ء کہ آپ داشتگ ء ہے آپانی درکنگ ء
 پمپنگ (Pumping) ء امبا اش گوشتگ۔ پداکار بوج ء پد دے ساسارگ ء وت ء

راپد اپہ کار ۽ تیار کنگ ۽ حاتراء ۽ هواری ۽ ساعتان سری مونیل (Cere Monial) یا شاکامی وڑیں امباش گوشنگ کہ آئی تہا وتی بامردانی (Heroes) گپ گیر آرگ بوتگ انت۔ جنگی ۽ مہر و محبت ۽ داستاناں ابید چہ لوگاں دوری ۽ زہیر، دریا وردی کارانی مشکل ۽ جنجال ہم پر بندگ بوتگ انت۔ بلئے اے دُرست ہما دور نیگ انت کہ بلاہ بلاہیں بوجیگانی باریگ بوتگ ۽ سائنس ۽ اینکہ دیمرتی نہ کتگ ۽ ٹیکنالوجی ۽ مشین دیم ۽ نیاتگ انت۔ چہ انسان ۽ زور ۽ گیش ۽ چے گیش کار گرگ بوتگ پمشکہ ہمے زور ۽ توان ۽ راہ رہند ۽ گیگ کنگ ۽ واسطہ امباسازگ بوتگ کہ یک گورے چہ آئی برکت ۽ کار پہ ہیر ۽ وٹنی برکت بوتگ پدا یکے دومی ۽ گوں ہوار کپک، نزدیک بوتگ ۽ ابید دریاورد ۽ راوتی درشان ۽ واسطہ یک شریداریں رہندے دست کپتگ۔ ہر جاہے کہ دریاہست، دریاورد ہست ۽ دریاوردی ہم ہست۔ دریا وردماں دریا ۽ باپار ۽ کاروبارانی ۽ ذمبل کٹی ۽ واسطہ نمونہ بوتگ۔ امباء آراہ کار ۽ توان ۽ یک شریں نمونہ سازیگ ۽ بکشاتگ۔

امباء جواز ۽ گپ چو کہ تخلیق ۽ بنیاد ۽ سرانہ انت بلکیں کار ۽ سر انت گڈا ایشی تہا تخلیقی شیر کنی ۽ حُسن آپیم ۽ بہ گندے گندگ مہ بیت کہ Folk یا کوہنیں بہرے اے دگہ تہراں ہست انت پمشکہ وایشی ۽ راتیوگیں دنیا ۽ "کار ۽ صوت" ۽ نام ۽ گہر آگ بیت۔ اے بزاں امباء، مئے کرے کدی ۽ چوں اتلگ ۽ رستگ؟ اے بابت ۽ دجھمیں گپے کنگ نہ بیت، البت ہما وہداں کہ مئے رابطہ گوں دنیا ۽ بوتگ ۽ مئے بندنانی بوجیگ ہم دنیا ۽ معاشی کاروبارانی بہرے بوتگ انت ۽ ہما وہداں روگ ۽ آیک بوتگ گڑا اے دیم ۽ اتلگ۔ چو دنیا ۽ امباء وڑا مئے امباہم کار ۽ حساب ۽ داداں بندوک انت۔ دنیا ۽ ہمک راج ۽ وتی نکان ۽ مڈی (لبزانکی، چاگردی ۽ اے دگہ) چہ وتی کش ۽ گوراز رتگ۔ انچوماز رتگ گڑامیارگ ونہ ایں۔ امباہانی تہا آہاں

انچش Randomly نامے آور تگ۔ آہاں وتی رد ہم بروبر کتگ، ماہم انچش کتگ
گناہے نہ کتگ۔ آہاں وتی کلچرل دزوشم ء نشان گیر آور تگ انت، ماہم انچش کتگ
حراہیں گپے وَ نہ انت۔ آہانی کر ء ہم برے برے جاہے جاہے مزنیں
و لکریٹی (Vulgarity) گندگ بیت ء مئے تب ء ہم انچش اتلگ گوں، انچش
آہانی چاگردی جیڑ ہے بوتگ ہے وڑاسیگ ہم بلئے مئے کر ء اے لاشعوری صورت ء
اتلگ۔ چیا کہ مئے راجی تب ء لحاظ داری ء رواداری ء وتی لوٹ
(Requirements) انت، ء آہانی وتی۔ منی گوشگ ء مطلب ایش انت کہ
"امبا" ء ماں دنیا ء آیک ء گپ کہ ہے وڑکنگ بیت انچو ہے وھد ء باریگ مئے
امبانگ انت ہم، چیا کہ ماہم چہ باز ساری ء ہے دنیا ء بئے ء شر ء کاروبارانی بہر
بوتگیں ء پوتی لاپ ء جل ء جنجالاں گوں کپتگیں ء، رو ء آء بوتگیں۔ چو گوشگ کہ
اے صنف چہ افریقہ ء ابید دگہ بازیں دمگاں تر ء تاب کتگ۔ اوداچے ہم بلکیں
رنگے زرتگ بلئے چوش گندگ بیت کہ امبا ء راہر راجے ء وتی تب ء زبان ء زمین ء
حساب ء (Structurise) کتگ ء گوناپ داتگ۔

چو کہ مئے امباہانی جنوک وانندگ نہ بوتگ انت ء آہانی زندمان محدود دیں
پیہے بوتگ ء آچہ شاعری ء رپک ء ہنراں سرپد ہم نہ بوتگ پمشکا آہانی گورا چشیں
لبز انکی تخلیق ء سنچے نہ گواہیت کہ آئی مضمون ء ہماپیہ ء وزن دار ء جاندار بہ
کنت (چوش بوت کنت کہ آئی گیگانے ساچیتگ بلکیں) بلئے گوں امبا ء وتیوگیں
دنیا ء انچش انت، مئے امبا ء وتی دزوشم چوش درا کتگ کہ الہان کنوک (امباہی) ء
الہان ء سطر ء یابند ء تھا یک یک لبزے بدل بیت چیا کہ یکیں لبز ء بدلی ء ہم آہانی
رد ہم ء رانہ ٹرینتگ۔ امباہی وتی یکیں یکیں لبز ء بدلیناں بوتگ ء کار ء دیم ء براں
بوتگ۔ گیشتریں امباہانی تھا جو ابیانی یکیں تکرار انت۔ اصل ء اے یہ کمیں کاراں

مناسبیں ردھے ۽ گوں "زور" ۽ ہوار گیجک بوتگ۔ امباء تہا ہرچی کہ گندگ بیت،
 آئی ۽ کش ۽ کر نیگ انت، آئی ۽ زمین نیگ انت تری Folk ۽ اے دگہ صنفانی
 نگر بہ بنت یا کلاسیکل ۽ نیم کلاسیکل باریگ ۽ گپ ۽ بند۔ امباہانی عمر ۽ گیشینگ
 گزان انت البت لہتیں امبانوکیں دراکن انت چوکہ "بھٹو کراچی ۽ شتگ"۔ اے
 ہے پیش داریت کہ ہماوہد ۽ گوشتگ بوتگ کہ بھٹو نامدار بوتگ ۽ راج ۽ تہا اے
 رواج تاں اے وہداں ہست کہ وتی چکاں مردماں مزنیں مردمانی ناماں پر کن
 انت۔ بزاں ہے وہداں بھٹو نامدار بوتگ۔ اے وڑا ایشی عمر ۽ گیشینگ بیت کہ
 کدی اتلگ؟ بلئے یہ اے دگراں چشیں المیں گپے جنگ نہ بیت۔

امباہر چون ۽ ہر وڑانت، مئے کوہنیں لبزانک ۽ یک سرجم ۽ ہر جمیں بہرے
 ۽ ایشی شوہاز پماد رستاں یک راجی وظیفے۔ راج ۽ پُستگ بایدیں پریشی شوہاز ۽ بہ سُر انت
 ۽ کار بہ کن انت تنکہ آیوکیں وہداں ماوتی آیوکیں اوبادگانی دیم ۽ شہرت مہ میں ۽ پیش
 داشت بہ کنیں کہ مابیسٹ ۽ یکمی قرن ۽ سائنس ۽ ٹیکنالوجی ۽ دور ۽ مرد میں ۽، مارائے
 عہد ۽ زانت ۽ کمک داتگ ۽ دنیا ۽ انچو کہ وتی یہ مرگ ۽ نیمگ ۽ روکیں صنفے ۽ رانوکیں
 زندے داتگ، ماگاں وت دات نہ کتگ، بلئے آہانی گیرگاناں کار گپتگ ۽ انجیں کارے
 کتگ ۽ وتی کوہنیں ربیدگ (Folk Culture) ۽ رارواے مان گیتلگ۔

شوندات

English Books

1- 19th Century sea. Shanthies. From Capstan to class room.

Sharon marie Risko (cleveland state University.

<https://evyagedscholarship.esuohio.edu/etdarchive/658>

August, 2015

2- Amba, Baloch fishermen's song, Abdul Qafour Jahandidah

Culture and Folk literature- year.b, no. 22, Oct & Nov 2018.

3- A Glance at Balochi oral poetry problems and prospects by

Sabir Badal Khan, News letter of Balochistan

Studies, 9, 1992.

4- Working Music, Sea Chanties, Call and response

poetry, (c) 2011 USS Constitution Museum,

www.asailorslifeforme.org

5- Stan Hugill, shanties from the seven seas (London 1961)

6- Cecil sharp, English Folk-chanteys (London 1914)

بلوچی کتاب

- 1- سید گنج، سید ہاشمی، سید اکیڈمی کراچی، 2000
- 2- بلوچی لبرز بلد، جان محمد دشتی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2015
- 3- گلکار، چکنکار، صبادشتیاری، سید اکیڈمی کراچی، 2015
- 4- کہنیں بلوچی شاعری (ہنگیج و دیروی) عبدالصبور بلوچ، ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2006
- 5- بلوچی دود و بیدگ، اشیر عبدالقادر شاہوانی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2010
- 6- بتلگ انت سنخ، ڈاکٹر فضل خالق، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2007
- 7- مید، حسن علی سہیل، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2017
- 8- بلوچی کوہنیں شاعری، تہر و دژ و شم، طاہر حکیم، اوتاک مکران، 2019

اردو کتاب

- 1- مکران گزٹیسر، آرکائیوز ڈیپارٹمنٹ حکومت بلوچستان
- 2- تاریخ بلوچستان، ملک محمد سعید دہوار، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 3- سرزمین بلوچ، مولائی شیدائی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 4- بلوچستان اور برطانوی سامراج، شازیہ جعفر، فکشن ہاؤس لاہور، 2016

انٹرنیٹ

- 1- وکی پیڈیا